

GLICHERIA KOSTULI-OROS

CE MI S-A LUAT DIN VIAȚĂ

FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ
2021

Text: ©Copyright 2021 Glicheria Kostuli-Oros

Imagini: ©Copyright 2021 Arhiva fotografică a dnei Glicheria Kostuli-Oros

Tehnoredactare și format PDF: Ana Damian.

Toate drepturile rezervate Fundației Academia Civică pentru ediția digitală.

© 2021 Fundația Academia Civică pentru versiunea.pdf Acrobat Reader

Este permisă descărcarea liberă, cu titlu personal, a volumului în acest format. Distribuirea gratuită a cărții prin intermediul altor situri, modificarea sau comercializarea acestei versiuni fără acordul prealabil, în scris, al *Fundației Academia Civică* sunt interzise și se pedepsesc conform legii privind drepturile de autor și drepturile conexe, în vigoare.

Fundația Academia Civică: www.memorialsighet.ro

GLICHERIA KOSTULI-OROS

CE MI S-A LUAT DIN VIAȚĂ

2021

M-am născut în satul Smixi (smigo = a contopi), format din populația a două localități Pinakades și Biga, care în 1500 au fost arse de otomani. Bătrânii au trimis doi tineri cu câte o piatră în mână și unde se vor întâlni acolo să formeze o nouă localitate. Așa s-a format satul Smixi și cele două pietre s-au pus la temelie Bisericii „Sfântul Nicolae” din sat.

E un sat din Munții Pindului la poalele Muntelui Vassilitsa, cunoscut azi iubitorilor sporturilor de iarnă. Se învecinează cu Muntele Sfântul Ilie în spatele căruia este satul Filipei, unde s-au descoperit ruinele unui castel al Regelui Filip al Macedoniei.

Cimitirul satului este localizat în Dealul Sfântul Athanasios. Se învecinează cu Dealul Sfânta Paraschiva și Sfântul Ilie, unde, copil fiind, mi se părea că cerul se unește cu pământul.

La poalele satului trece un râu, din care se alimentează cu apă potabilă orașul Grevena.

Îmi aduc aminte că aveam aproape 2 ani când mama a pierdut o sarcină la 7 luni, pentru că a trebuit să muncească din greu la câmp. Era un băiat, dar mamei nu i s-a spus niciodată lucrul ăsta.

Aveam 3 ani când s-a născut Eleni (în aceeași zi și lună cu mine, septembrie), sora mea, pe care am fost foarte geloasă, pentru că mama nu se mai putea ocupa așa de mult de mine, acordându-i ei toată atenția. Am fost botezate Glicheria și Eleni, după numele surorilor lui tata, care au murit de mici în epidemia de gripă spaniolă.

Atunci am găsit refugiu în brațele tatei, pe care l-am iubit foarte mult. Eram mereu lângă el oriunde se ducea. Aveam o fermă de vaci și îmi aduc aminte când a castrat un taur, era cât pe ce să-l omoare acesta pe tata.

În 28 octombrie 1940 Mussolini a amenințat Grecia că o va transforma în legiune romană, ca acum 2000 de ani. Grecii au răspuns cu „OHI” (NU) și așa a început războiul împotriva italienilor.

Eu aveam o lună, când tatăl meu a fost alături de tovarășii săi pe front. A fost o iarnă foarte grea, populația a ajutat foarte mult armata (care era deja distrusă de războiul microasiatic din 1922). Din 4 august 1936 până în aprilie 1941 a fost dictatura militară Metaxa (prim-ministru germanofil), după moartea căruia susținătorii

lui au fugit în Africa împreună cu Regele Gheorghios de Gligsburg susținut de englezi. În 1941 Athena era sub ocupație hitleristă. Populația s-a organizat și s-a unit în lupta împotriva acesteia.

În 1944 (iunie) ne-au ars satul. Aveam 3 ani și jumătate și îmi aduc aminte că ne-am dus în pădure și plângea un sugar în brațele mamei sale. S-au auzit strigăte „Omorâți-o, că ne prind pe toți și ne omoară”! Eu eram fericită că sora mea, Eleni, nu plângea și nu trebuia să fie omorâtă.

În 1992, când am văzut-o ultima oară pe mama și am întrebat-o cine era acel sugar care plângea ea mi-a spus: „Era verișoara ta Rina, fata mătușii Varvara” (sora lui mama). Eu am scos o bomboană, am pus-o în batistă și i-am dat să sugă și așa s-a liniștit și a scăpat de furia sătenilor.

Când ne-am întors în sat toate casele erau arse. Mai târziu m-am întrebat de ce au ars nemții satul. Îmi aduc aminte că în 1944 Mussolini a fost omorât de italieni și soldații italieni n-au mai vrut să lupte. Tot satul era plin de soldați italieni pe care îi ascundea populația și avea grijă de ei. Și la noi în pod au fost ascunși 4 soldați italieni. Casa noastră era în mahalaua de jos, aproape de Biserica „Sfântul Nicolae” și de școală (construită cu ajutorul grecilor din sat, care au plecat în America și au trimis bani pentru aceasta). Pe peretele casei există numele tuturor donatorilor. În ziua de azi aici funcționează o sală de evenimente, pentru că în sat nu mai sunt copii care să meargă la școală.

Copil fiind, eu am auzit că nemții îi caută pe italienii dezertori și am văzut detașamentele nemțești care vroiau să treacă râul. Luceau caschetele lor, m-am tulburat și am alergat la mama strigând: „Mamă, vin nemții”! Ea a mers în pod și italienii au reușit să fugă în pădure. Același lucru s-a întâmplat în toate casele din sat. Când au venit nemții, au făcut perchezitiile în toată casa, au răscolit totul, dar n-au găsit nimic.

În 1962 am aflat de la un supraviețuitor partizan grec că 600 de italieni au fost prinși în pădure și executați.

În timpul acelor evenimente un neamț austriac a immortalizat pe peliculă acțiunile armatei hitleriste pentru fi prezentate superiorilor, dar n-a suportat atrocitățile făcute de armata germană și a trecut de partea partizanilor. A fost prins și dus la Berlin, pentru a fi executat, dar a venit armata roșie și a scăpat cu viață. În 1980 a venit la guvernul grec și a predat toate rolele de film documentar realizate în timpul războiului. Acest documentar a fost prezentat de Televiziunea greacă, în 2012, ca să se demonstreze atrocitățile făcute de armata hitleristă și ca să justifice cererea despăgubirilor de război de către statul grec.

În film erau imagini cu soldații nemți care omorau civili (copii, bătrâni, femei) nevinovați pe stradă, îi adunau cu picioarele și îi aruncau în groapa comună. Unul dintre aceștia a supraviețuit (era un om în vârstă, cu fața deformată). Atunci mi-am dat seama de ce am fugit în pădure să ne ascundem. Din cauză că am ascuns soldații italieni, satul a fost ars și noi am fi avut aceeași soartă ca și cei prezentați în filmul documentar.

Tatăl meu spunea: „fata mea dacă nu veneau nemții, nu ne ardeau satul, nu venea războiul civil și nu v-ar fi luat pe voi”.

După ce satul a ars, populația a plecat (mulți în Larissa și Târnăvo) și au rămas doar două familii: Kostuli (familia mea) și Levendi. Lângă noi într-o casă arsă era Pepina, o femeie paralizată care nu avea pe nimeni și mama mă trimitea pe mine să-i duc de mâncare și să o îngrijesc. Nu știu ce s-a întâmplat cu ea mai târziu.

Tatăl mamei mele era preot dascăl (a noua generație). La început aceștia se numeau Papakonstandinei, dar în timp li s-a spus „iconomi” și de aici se trage numele familiei Iconomu Nicolaos. Între 1922 și 1929 (Poza) a trăit într-un sat cu o populație grecească venită din dezastrul microasiatic. Iarna era preot dascăl în satul Anavrita, iar vara venea în Smixi, unde a construit o biserică mică din lemn (care mai există și astăzi). Bunicul a avut 9 copii: 6 fete: Tasia, Evanthia, Varvara, Konstandina (mama mea), Sofia și Elefteria (nașa mea de botez) și 3 băieți: Theodoros (care trebuia să continue tradiția de preot dascăl, dar tatăl lui i-a poruncit cu limbă de moarte să nu facă asta din cauza greutăților pe care le-a avut el: a murit la 54 de ani), Apostolos și Gheorghios. Înainte de cei trei băieți soția lui (bunica mea) a pierdut o sarcină gemelară.

Pe bunica din partea mamei o chema Agoro și am iubit-o foarte mult. De fiecare dată când mergeam la ea îmi dădea câte un măr cu care mă culcam ținându-l în palmă. Țin minte și culoarea merelor: erau roșii și foarte bune.

În 1964, când bunica avea 84 de ani, am visat că eram în Grecia într-o sală foarte mare și frumoasă și eram cu toții acolo (tot neamul) și eu tot întrebam unde e bunica și toți plecau capetele întristate în jos. Visul s-a adevărit, bunica murind chiar în ziua când eu am visat-o și mi s-a spus că nu a murit împăcată, pentru că nu și-a putut vedea cele două nepoate (pe mine și pe Eleni), care au fost luate și duse în pribegie.

Eram 27 de veri primari răspândiți în toată Grecia.

Bunicii au fost foarte iubiți în sat, pentru că ajutau pe toată lumea, rupând de la gura celor 9 copii și împărțind săracilor. În 2007 urmașii sătenilor de atunci nu i-au uitat pe bunicii mei și au scris un articol în

ziarul local, pomenindu-i pe bunicii mei: preotul Nicolaos și preoteasa Agoro, publicându-le fotografiile cu titlul: *Memorii care nu se sting* (Ziar).

Bunica a avut încă două surori și doi frați. În 1912 când au plecat atâția tineri în America, a plecat și un frate care s-a făcut aviator și în Primul Război Mondial a murit pe front în Europa. Neavând familie, despăgubirile de război au fost plătite de statul american surorilor lui.

Bunicul din partea tatălui se trăgea din familia Papaxanti (tot preoți), din satul Panorama. Nu știu din ce motive bunicul a rămas orfan de ambii părinți la 4 ani. Familia Kostuli din satul Smixi l-a adoptat și i-a dat numele Kostulis Asterios (Sterghios). A murit la 44 de ani, intoxicat cu dioxid de carbon, tata rămânând orfan de tată la 6 ani și la 16 ani de mamă, care era din sat (Evanghelia).

Foarte multe rude ale tatei au plecat în 1912 în America. Tata a fost un om foarte priceput la toate. Era blond cu ochi albaștri (ca Dorienii). Mama trebuia să se căsătorească cu Gheorghios (un tânăr foarte frumos), pe care l-a luat sora ei, Varvara. Când m-am născut eu (primul născut), eram blondă și semănam cu el. Eleni, sora mea, semăna cu mama, brunetă! Când era mică mânca ouăle crude și chifteluțele făcute de mama.

În aprilie 1946 s-a născut sora mea Irini (Rina). Îmi aduc aminte de botezul ei. După ce satul a fost ars eu căutam printre ruine o păpușă pentru mine, dar când s-a născut Rina, pe ea am văzut-o ca pe o păpușă vie cu care mă jucam, îi cântam, îi cântam în timp ce Eleni era cu mama.

În octombrie 1944, Grecia s-a eliberat singură de nemți, dar în decembrie în Athena au intrat tancurile englezești. Lumea era împărțită la masa verde și Grecia a fost dată lui Churchill. Au urmat evenimentele sângeroase din decembrie, pentru că Churchill voia ca Grecia să fie colonie englezească (ca și Cipru) și populația s-a împotrivit. În 1945 l-au adus înapoi pe Regele fugar Gheorghios de Gligsburg și a început războiul civil.

Îmi aduc aminte cum a intrat în sat armata regală (în 1947) a lui Pavlos (fratele lui Gheorghios), căsătorit cu Frideriki pe care noi copii am iubit-o foarte mult, pentru că toți ne spuneau că e mama noastră. Nu era deloc așa pentru că Frideriki a exploatat populația rămasă din satele arse, formând tabere de corturi unde lumea lucra în folosul ei. Pe noi nu ne-au dus acolo, pentru că tata având ferma de vaci aveau nevoie de hrană pentru soldați. Mama cocea pâine, în cuptor, zi și noapte. Pe mine și pe Niki (de la familia Levendi) ne-au dus ca ostatici la Biserica „Sfânta Parascheva” și i-au amenințat pe părinții noștri că dacă nu le dau vaci și

produse, ne vor omorî. Noi nu știam nimica, ne jucam și nu ne-au făcut nici un rău, pentru că părinții noștri le-au dat soldaților (numiți buradades) tot ce au cerut.

Deși satul a fost ars sătenii se întorceau vara în casele lor arse și de Sfânta Maria (15 august) se adunau în piață (unde există și în ziua de azi un platan foarte bătrân) și petreceau, în timp ce noi, copiii, ne jucam.

În timpul războiului civil, când ne bombardau, noi, copiii, ne ascundeam sub platan.

În 1946, s-a căsătorit unchiul meu Theodoros și țin minte sărbătoarea din piață și cum noi, copiii, am alergat la biserică.

De 1 Martie, noi copiii făceam mărtișoare din fire albe și roșii, le puneam în copac să le ia rândunica și mai târziu veneam să vedem dacă mai sunt acolo și dacă erau le îngropam la rădăcina copacului.

De Paști, în vinerea mare, noi, copiii, împodobeam Sfântul Mormânt cu flori culese de noi din pădure.

După ploaie mergeam în pădure la cules de ciuperci. Primăvara, ascultam cum cântau păsările și voiam să le prind, fiindu-mi foarte dragi. Mai târziu cântecul m-a însoțit în pribegie de-a lungul anilor, în el găsim liniștea.

În 1946 a murit un unchi de-al tatei, Zisis, și mi-a rămas în minte imaginea capului cu bărbia legată, în sicriu. La înmormântare nu m-am putut duce nici la procesiunea care a fost către cimitir, având în față tot timpul acea imagine.

În 1948 a venit armata democrată (kaceaplades). Părinții trebuiau să-i hrănească și pe acești soldați. Îmi aduc aminte că într-o zi m-a trimis mama cu mâncare la tata care lucra la câmp. Am trecut râul, i-am dat mâncarea, am stat un pic și m-am întors. Înainte de a trece râul au început bombardamentele (știind că în sat sunt partizani). Vedeam avioanele cum aruncau bombele și m-am ascuns întâi după o piatră mare de lângă râu și apoi într-o livadă cu pomi fructiferi. Credeam că dacă mă ascund după câte un copac nu mă vor bombarda. Am ajuns acasă speriată și mai târziu când a venit tata am văzut că era rănit la braț și curgea mult sânge. În fața casei a căzut o bombă și până în ziua de azi a rămas o groapă mare, în urma bombardamentului.

A doua familie rămasă în sat a fost familia Levendi. Tatăl, Ianis Levendis, era ca un frate pentru tata. Soția sa se numea Ekaterini și au avut 7 copii: Ianis (a murit la 2-3 ani), Costas, Maria, Evanghelia, Niki, Nikos și Ianis.

Armata democrată îi trimitea pe rând pe tatăl meu și pe Ianis Levendi să vadă unde este armata regală care se ascundea în pădure. Într-o zi când s-a dus Ianis, l-au prins și l-au împușcat. Soția lui era gravidă în luna a șaptea cu ultimul lor copil căruia i-au spus Ianis, în memoria tatălui și a primului născut, care au murit.

Costas a fost primar în sat câțiva ani, după ce a căzut dictatura militară (anii '80). Apoi, când Grecia a intrat în Uniunea Europeană (în 1981) Costas, a încurajat sătenii să recondiționeze casele arse de nemți, în tradiția locului. A murit într-un accident de mașină, după o sărbătoare de Sfânta Maria.

În 1948 armata democrată a dat un ordin ca toți copiii peste trei ani să fie luați și duși în țările socialiste (Grecia fiind bombardată și vroind să-și protejeze copiii).

Pe mine și pe sora mea, Eleni, ne-au luat în 25 martie 1948. Mama, gravidă cu fratele meu Sterghios (născut în noiembrie) nu vroia să ne dea. Eu aveam 7 ani și jumătate și sora mea Eleni 4 ani și jumătate. Îmi aduc aminte că i-au spus mamei: „Konstandino ești cu buradades?” la care mama a răspuns: „Cum să-i las, că sunt așa de mici!”. Eu am întrebat: „Voi avea o păpușă care să spună mama?” „Da”, au spus ei și atunci ne-au luat și mama ne-a îmbrățișat și mi-a spus: „te voi recunoaște după cicatricea de pe mâna stângă.” Cicatricea o am de când eram sugar: aveam 1 lună și 10 zile, când la cot mi s-a făcut un abces foarte urât și unchiul meu, Theodoros, care era sanitar, m-a pus pe măgar să mă ducă la doctor în Grevena. Abcesul s-a spart pe drum, doctorii au curățat locul și a rămas o cicatrice mare, care se vede și acum.

Rina avea aproape doi ani și după ce noi am plecat a strigat după mine: „Lika, Lika” (nu știa să pronunțe Glika). Un an de zile s-a tot dus până în locul unde ne-am despărțit strigând în continuare după mine. Mi-a rămas vocea ei în memorie, cum mă striga.

Tata ne-a condus până în satul Filipei; eram 5 copii: eu, Eleni, Evanghelia, Niki și Nikos. De acolo au venit încă doi copii: Daguma Marigula și fratele ei, Vassilis. Pe drum ni s-au alăturat alți copii din alte sate și s-a format o coloană mare de mii de copiii care au mers pe jos 80 de km până în Albania. Înainte de a ajunge în Albania la poalele Munților Gramos și Viți se duceau lupte între armata regală și cea democrată. Avioanele au început să ne bombardeze și ni s-a spus să dăm jos hainele colorate, să nu atragem atenția și să intrăm în tufișuri. Eu o țineam strâns de mână pe Eleni să nu o pierd, pentru că, la plecare mama mi-a spus: „Tu vei fi mamă pentru ea!” Din drumul ăsta istovitor nu țin minte nici foamea, nici setea, frigul sau oboseala; numai avioanele care ne bombardau. Când am ajuns la granița cu Albania, una dintre însoțitoare care era o tânără mamă, își ducea copilul, sugar în brațe. O schijă l-a nimerit, ea nu și-a dat seama și de-abia când am ajuns la

graniță a văzut că era mort. Strigătul ei: „Elenița”, „Elenița”, și sângele care îi curgea pe piept mi-au rămas în memorie. Astfel de scene au fost immortalizate pe peliculă de un reporter de război englez și, în 1989, când se împlineau 40 de ani de la terminarea războiului civil am văzut filmul și mi s-a confirmat că tot ce am trăit eu și îmi aduc aminte s-a întâmplat cu adevărat.

În Albania la Koritza, în Epirul de nord unde există o minoritate greacă ne-au dus în familii de greci. Unde ne-au dus pe mine și pe Eleni era o fată de vârsta mea care avea o minge; tare aș fi vrut să mă joc și eu, dar nu mi-a dat-o niciodată. Nu am stat mult acolo și ne-au urcat în camioane militare (pe care le vedeam pentru prima oară în viața mea și noaptea farurile care luminau mi se păreau niște fantome; am rămas cu fobie la mașini și nu am condus niciodată o mașină în viața mea) și ne-au dus în Skodra (al doilea mare oraș după capitala Tirana). Acolo ne-au pus în corturi mari, Eleni mergea la grădiniță și la masă primea felul trei, pe care întotdeauna îl punea deoparte să mi-l aducă mie. Educatoarele au observat și știau despre ce e vorba și o lăseau în pace. Luam masa afară la niște mese lungi și îmi aduc aminte că odată ne-au spus să ne băgăm degetele în gât să vomităm ceea ce am mâncat, pentru că în cazanele mari în care s-a gătit mâncarea au intrat șerpi. Am ascultat și nimeni nu a pățit nimic.

Am simțit și un cutremur într-o zi, la prânz, se scuturau mesele, ne-am speriat, dar cei de la „Crucea Roșie” ne-au liniștit și ne-au spus că e doar un cutremur.

Acolo eu am făcut rujeolă și m-au internat în spital, într-o cameră cu două paturi. Era curat, alb și cald și eu mă gândeam ce bine este acolo față de afară, în corturi.

Pentru prima dată ne-au dus la film și noi nu prea înțelegeam ce se întâmplă și cum au ajuns oamenii aceia pe ecranul uriaș pe care se proiecta filmul. Se țineau festivaluri cu dansuri și cântece pentru noi copiii, la care ne duceau și pe noi. Puneau și difuzoare la care se auzeau cântece grecești de pribegie. Era acolo un parc care era plin cu trandafiri; mă duceam acolo stăteam pe o bancă și ascultam cântecele grecești și așa mă linișteam.

Într-o zi, câteva fete ne-am dus într-o livadă de gutui. Acolo, sub un copac dormea un cioban albanez care avea și oile acolo. Noi, când am văzut că ciobanul doarme ne-am dus să culegem gutui, și la un moment dat ciobanul s-a trezit și a aruncat cu pietre după noi. Eu țineam strâns gutuile la piept să nu le pierd și am fugit împreună cu celelalte fete.

După câteva luni ne-au dus la gară, unde eram mii de copiii care erau urcați în vagoane. Erau vagoane pentru Bulgaria, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Germania de Est și Tașkent (URSS). Noi am fost urcate în vagonul care pleca în România. Trebuia să am grijă de Eleni, care era neastâmpărată și tot vroia să fugă;

i-am dat câteva palme la fund și am strigat la ea să stea lângă mine, că altfel o pierd. Nu îmi dau seama cum ne-au împărțit, dar am avut senzația că ne-au mânat ca oile.

La granița cu Iugoslavia ni s-a spus să stăm liniștiți și să ne ascundem. Am trecut Dunărea care era foarte mare și apoi, noi am fost duse la Roman. Acolo erau case și aproape era o biserică lângă care era un parc plin cu flori de unde noi culegeam floricele. Dimineața ne sculau la ora 5, ca să facem înviorarea de dimineață, dar într-o dimineață ni s-a interzis să ieșim, pentru că s-au găsit mine peste care dacă am fi călcat, săream în aer.

A doua zi ne-au urcat în tren și ne-au dus la Tulgheș, regiunea Bacău, raionul Ceahlău. Acolo eram vreo 2000 de copiii cazați în pavilioanele fostei armate austro-ungare, separat fetele, separat băieții. Astăzi, în acele pavilioane este cel mai mare Sanatoriu TBC din România.

Se vedea Ceahlăul. Erau păduri de jur-împrejur, mergeam la Borsec. Copiii de grădiniță trebuiau să fie duși în altă parte; Eleni trebuia să fie și ea luată, dar eu nu am uitat ce mi-a spus mama că eu voi fi mamă, pentru ea și m-am dus la directorul coloniei care era grec (Barbaianni) și i-am spus plângând ce mi-a spus mama. Plângeam și strigam: „Nu o luați! Nu ne despărțiți!” Așa

I-am impresionat că a dat dispoziție ca Eleni să fie dusă la grădinița pentru personal.

În primul pavilion în care am stat era o cameră mare cu aproape 40 de fete și aveam o femeie căreia îi ziceam mama Kesari Eleni; soțul ei era profesor de greacă în colonie și cu băiatul ei am fost coleg de clasă (Sotiris). Noaptea becurile care luminau mi se păreau că sunt niște fantome. Lângă camera noastră era o profesoară din Insula Mitilini, o chema Krițiki Eleni și se ocupa de noi învățându-ne să dansăm, să cântăm. Era tare frumoasă și am iubit-o foarte mult. Într-o noapte am visat că m-am dus la ea să-i fac curat și în momentul ăla a intrat mama cu o mătură să mă bată că de ce îi fac ei curat, și eu m-am trezit și am început să plâng și să strig: „Nu mă iubește mama!” până am trezit toată camera. Kesari a venit la mine, m-a îmbrățișat și m-a liniștit spunându-mi „Te iubește mama”!

Ne-au mutat la etaj, într-o cameră mai mică și acolo mi-era teamă de o fată care era somnambulă.

Ne duceau la cinematograf, unde rulau filme de război, dar într-o zi am văzut filmul „Melba” (o cântăreață de operă, australiană). Mie îmi plăcea foarte mult să cânt și am început să merg în pod, unde cântam și făceam vocalize ca Melba.

Aveam probleme cu băieții, care tot vroiau să ne bată, locuiam separat, dar la școală ne întâlneam și trebuia să ne ferim de ei.

Mergeam în împrejurimi unde culegeam zmeură, mere, flori de tei și colonia făcea bani pe aceste produse. Odată m-am urcat într-un tei, s-a rupt o creangă sub piciorul meu, am alunecat, dar m-am prins de o alta și nu am căzut, că precis păteam ceva căzând de la așa o înălțime.

Odată l-am întrebat pe un profesor (Vlahos Vassilis), când ne întoarcem în Grecia și el m-a liniștit spunându-mi: „Va veni și vremea aceea”.

În fiecare an ne mutau la un alt pavilion și aveam o altă mamă. În fiecare cameră era un difuzor și dimineața la ora cinci suna o trompetă, noi trebuia să ne sculăm, să mergem la baie și să ne spălăm cu apă rece până la brâu. Apoi, îmbrăcați ieșeam în curte să facem gimnastică și apoi mergeam la masă, prima dată copiii mai mari și apoi cei mai mici. Mi-a fost greu să mă obișnuiesc cu mâncarea de acolo, mai ales cu carnea de porc pe care o ascundeam să nu se vadă că nu o mănânc. Ne dădeau și felul trei multe fructe și în fiecare zi un morcov crud.

Noi nu aveam personal care să facă curățenie sau să strângă în sala de mese și făceam, pe rând de serviciu. Odată, după ce am terminat serviciul, bucătarul m-a întrebat ce să îmi dea și eu i-am spus morcovi. Mi-a dat 4 morcovi și eu i-am dus în cameră și seara când ne venea rândul la fiecare să povestim amintiri de acasă, din Grecia eu am început să ronțai. Cea care povestea s-a enervat și atunci eu am ascuns morcovii sub pernă. Dimineața, în graba mare i-am lăsat acolo și când m-am întors nu mai erau. Fata care a fost de serviciu trebuia să controleze paturile să fie făcute și să nu fie nimic sub pernă. Așa că i-a luat și, probabil, i-a mâncat. M-am necăjit și m-am dus afară, era toamnă și i-am căutat sub frunze.

Altădată când am fost de serviciu am primit nuci și am mâncat așa de multe că am făcut o criză biliară. Mama de la acel pavilion mi-a dat apă cu lămâie (nu știu de unde a avut așa ceva) și mi-am revenit și m-am dus la școală.

Sâmbata făceam duș cu apă caldă într-un alt pavilion, unde era baia comună. Ne spălăm și pe cap și până ajungeam înapoi în pavilion, iarna ne îngheța părul. Pe jos erau puse scânduri de lemn ca să nu alunecăm

și într-o zi am călcat într-un cui ruginit care ieșise din scândură. S-a infectat laba piciorului drept și eu șchiopătam vizibil. Nimeni nu a observat dintre adulți și atunci eu stăteam cu piciorul la soare, pentru că atunci nu mă durea așa tare. Am luat un ac și am înțepat locul. A curs puroiul, dar rădăcina a rămas și a doua zi a fost la loc. Atunci am luat din nou acul și am scobit până am scos tot puroiul și pielea infectată. M-am spălat singură și apoi s-a vindecat. Aveam vreo 10 ani.

În pavilion nu coboram scările, ci le săream. Cine poate să sară mai multe. Eu eram foarte băiețoasă și hiperkinetică și am sărit odată 10 trepte, dar pe treapta de jos cineva a pus o haină, eu am alunecat și mi-am rupt mâna dreaptă. Mi-am pus două scânduri, una dedesupt și una deasupra, le-am legat și până în ziua de azi se vede cum mâna dreaptă este mai strâmbă decât cea stângă, sudându-se după cum am pus eu atelele. Nimeni nu m-a întrebat la școală, când scriam ce e cu mâna mea.

În sala de sport, unde săream peste cal, ne întreceam care să sară la distanță mai mare și la mai mare înălțime. Strigam. Ursului îi e frică mie nu mi-e frică! și săream. O colegă a sărit și și-a fracturat mâna dreaptă, având fractură deschisă. Au dus-o la spital la Târgu-Mureș, dar toată viața nu a mai putut să-și folosească mâna dreaptă. Abia atunci m-am mai potolit și a început să-mi fie frică.

Odată, în recreația mare, în sala de clasă m-am urcat pe soba de teracotă și mă distram cu colegii, eu făcând măscări de sus. A intrat dirigintele, profesorul Botezatu, de română, care s-a speriat când m-a văzut, a rămas mască, fără grai și eu am sărit. Mă mir că n-am pățit nimic. Am fost pedepsită și pusă la colț.

Jucam volei, fotbal, șah, de-a v-ați ascunselea și petreceam foarte mult timp în aer liber la joacă. Era o zonă minunată de munte și aer curat. De sărbători și în fiecare sâmbătă erau serbări sau film, activități la care noi eram implicate, eu cântam fiind solistă, solo, sau la cor. Odată când Eleni trebuia să cânte, s-a speriat când a văzut atâta lume și a plecat, pur și simplu, fără să scoată nici un cuvânt.

Lemnele se tăiau pentru iarnă și noi trebuia să le aranjăm în stive. Acolo erau și vagonete mici de cale ferată care se umpleau și duceau lemnele la pavilioanele unde noi făceam focul. Odată de lângă lemne a ieșit un șoricel. Toată lumea s-a speriat, dar eu am fugit după el, l-am prins de coadă, l-am învărtit și apoi l-am aruncat cât colo.

În acei vagonete, băieții mai ales, se urcau și le dădeau drumul pe șine. Odată un băiat (fratele unei colege de clasă) a fost călcat mortal de unul din vagonete și mi-aduc aminte cum l-au luat în brațe, plin de

sânge de pe șine, dar era mort deja. Nu era nimeni care să ne supravegheze, ne jucam liberi și făceam ce credeam noi că e bine.

În 1949, în ultimul an al războiului civil erau lupte grele între armata democrată și armata regală în Munții Gramos și Viți. La colonie a venit un ordin ca să fie încorporați, ca partizani, în armata democrată băieții peste 14 ani. Înainte de a pleca noi am făcut un program artistic cu cântece și dansuri. Au plecat și am aflat după câteva luni că toți au murit pe front.

În 1996-1999, lucrând în Grecia, având grijă de soacra sorei mele (Rina), mă duceam la supermarket să fac cumpărături. Acolo era o vânzătoare care a aflat că sunt dintre copiii care au fost luați în timpul războiului civil. A venit la mine și mi-a spus că tatăl ei avea un frate care a plecat cu acei copii și de care nu mai știe nimic. S-a interesat prin „Crucea Roșie”, peste tot, dar nu a primit nici un răspuns. Eu am întrebat-o câți ani a avut băiatul și ea mi-a spus 15 ani. Atunci mi-am dat seama că acel copil era unul dintre cei care au fost trimiși la moarte sigură și i-am spus să-i spună tatălui că fratele lui e mort.

Alergam mult și odată mi-a sărit tocul metalic de la bocancul unei fete, direct în picior, făcându-mi o rană adâncă. Curgea mult sânge și m-au dus la spital, unde m-au tratat.

În apropiere (lângă terenul de fotbal) curgea un râu (cu apa rece ca gheața) și noi mergeam să facem baie. Mie mi-era frică, pentru că nu știam să înot și intram doar la apă mică. Țin minte și acum cât de rece era apa.

Într-o vară ne-au trimis în tabără la mare, la Mamaia. Stăteam în corturi și într-o zi, pe plajă, trece prin fața mea un domn foarte gras; eu am spus cu voce tare în greacă: „Ce gras e domnul acesta” și spre mirarea mea domnul s-a întors către mine și mi-a răspuns, tot în greacă: „Da, fata mea?” Am rămas cu gura căscată și am învățat că niciodată să nu mai vorbesc așa (fiind sigură că nu mă înțelege nimeni), pentru că nu știi niciodată cu cine ai de-a face.

Altă dată am fost în tabără la munte, unde erau stupi și țin minte că eu culegeam mure și am fost înțepată de o albină.

Eleni a făcut scarlatină și a fost internată în spital. Era la etaj și eu zilnic mă duceam și o strigam „Elenitza” și ea ieșea la geam și îmi făcea cu mâna.

Aveam un profesor de greacă (Mutafis Costas) foarte bun și eu eram foarte bună la această materie. Când corecta extemporalele mă chema și pe mine să-l ajut. Avea un copil, sugar, și soția lui a observat că mă

pricep să-i îngrijesc pe cei mici (doar eu am schimbat-o de atâtea ori pe sora mea Rina pe care o vedeam ca pe o păpușă). Ea era educatoare și m-a chemat de multe ori să am grijă de cel mic lăsându-mă singură să-l schimb, să mă joc cu el, să-i dau de mâncare.

În martie 1953 a murit Stalin și noi copiii plângeam și strigam: „A murit tatăl nostru!” Așa am fost educați.

La școală făceam ore și în limba greacă și în limba română. Acolo am învățat să vorbesc literar limba română. Se făceau 7 clase și la final am dat examen și pentru că eu învățam foarte bine (eram foarte atentă la ore, să prind cât mai mult din clasă ca să am mai mult timp de joacă) am fost trimisă la liceu la Oradea. (Liceul de Fete nr. 2, ulterior „Oltea Doamna”). Ne-au cazat la un internat pe Str. Barbu Ștefănescu-Delavrancea nr. 2, unde am stat într-o cameră numai noi grecoaicele. Mergeam la școală încolonate cu pedagoga și noi cântam așa cum eram obișnuite la colonie, cântece patriotice grecești.

Eleni a rămas încă trei ani la Tulgheș și ne întâlneam vara, când pe noi ne duceau acolo să ne petrecem vacanța de vară.

Supraveghetorii au observat că eram prea sălbatice, nu socializam deloc cu colegile noastre românce (majoritatea fiind de la țară, vorbind fiecare dialect local: amu, croampe etc., noi nu le înțelegeam și ne miram ce vorbesc). În clasa a noua ne-au pus intercalat în cameră cu fete românce și atunci mi-am făcut o prietenă (Silvica), cu care stăteam și în bancă la școală (în banca întâi pe rândul din mijloc).

În clasa a zecea am făcut rinită atrofică, m-am dus la orelist și a trebuit să mă operez; M-a operat doctorul Sarban (care mai târziu mi-a fost profesor de anatomie la Școala Tehnică Sanitară și care și-a adus aminte de mine) și lângă mine a stat Silvica până când mi-am revenit din convalescență.

Am avut trei doamne pedagog: d-na Ștefănescu, care stătea cu noi în permanență în internat având acolo o cameră; se purta foarte frumos cu noi (ca o mamă) învățându-ne cum să ne purtăm, să avem ținută, ne dădea bilete de voie să mergem la film sau în oraș și o simțeam foarte aproape de noi. Când am avut 45 de ani, m-am întâlnit întâmplător cu ea pe Strada Republicii lângă grădiniță și ea imediat m-a recunoscut: „Kostuli, Ce mai faci”? s-a bucurat foarte mult că m-a văzut, și-a adus aminte de mine, chiar și cum mă cheamă și i-am povestit prin ce am trecut. Nepoata ei, d-na Ardelean, a fost profesoara noastră de educație fizică la liceu.

Mai aveam o pedagogă basarabeancă și încă o doamnă al cărei soț era profesor de matematică.

Eram colegă de clasă cu Doina Coman, pe care o chema de fapt Otilia Valeria (scriitoarea Ana Blandiana) și cu scriitoarea Monica Săvulescu căsătorită cu un grec Voudouri. Am avut profesori foarte buni pe care îi vedeam ca pe niște sfinți. În primul an dirigintă ne-a fost doamna Domuța, profesoară de latină și română.

În clasa a noua dirigintă era doamna Gherman, profesoară de franceză. (Poza cu tabloul de absolvire).

Ana Blandiana era pasionată de poezie și eu de muzică și în fiecare recreație colegele mă puneau să le cânt cântece grecești. Așa mă țin minte toți: grecoaica care cânta. Profesorul Frunză, care era profesor de muzică, ar fi vrut să merg la Conservator la canto, mai ales că am făcut doi ani canto cu doamna Pop Silvia.

Îmi plăcea foarte mult să fac sport, atletism 100 m și săritura în lungime. Am câștigat un concurs pe județ și am fost trimisă la Cluj, unde era un concurs cu mai multe județe din țară. Am luat premiul I și la 100 m și la săritura în lungime cu o săritură de 5,75m. Sonyi Bacsı, care era antrenorul meu, a vrut să mă trimită la lotul național, dar era nevoie de acordul părinților. Când i-am spus că eu nu am părinți, pentru că sunt în Grecia, i-au dat lacrimile. Eu am rămas cu tristețea aceluia moment în care mi-am dat seama că am părinți, dar totuși nu am și antrenorul meu a realizat în ce situație eram.

După concurs, pentru prima dată în viața mea, ne-au dus să mâncăm la restaurant și am văzut și eu cum e.

Eram în clasa zecea, când a venit și Eleni la liceu, tot acolo unde eram și eu doar că la internat stătea în cameră cu colegele ei. Când a sosit, în fața școlii era o grădină cu flori și gutui. Eu am cules două gutui și i le-am dăruit, în semn de bun venit (sora mea ține minte acest gest).

În vacanțele de Crăciun și Paști, noi, grecoaicele, rămâneam la internat și mergeam să mâncăm și la Gojdu, unde ne întâlneam cu colegii noștri greci (băieții), pe care îi cunoșteam de la colonie. În verile când rămâneam la Oradea, mergeam pe jos până la Băile Felix. La întoarcere, pe marginea drumului erau lanuri de porumb, noi luam știuleți și îi duceam la bucătărie, unde bucătăresele îi puneau la fiert pentru noi.

Într-o vacanță s-a organizat Turul R.P.R. și atunci deplasându-ne cu trenul (aveam un vagon doar pentru noi, elevii Școlii Tehnice Sanitare) am avut ocazia să văd cât de frumoasă e România. Am fost la Băile Herculane, Mănăstirea Cozia, Curtea de Argeș, Moldova cu toate mănăstirile, Humulești, Iași.

Ne jucam și la Silvaș, pe malul Crișului, unde jucam volei, fugeam, culegeam și mâncam prune. Era plin de prune acolo.

Primeam 30 de lei bursă lunară. De noi avea grija „Crucea Roșie” care ne dădea și haine și pantofi și câteodată biscuiți. Hainele nu se potriveau întotdeauna cu noi, nici încălțăminte și atunci noi mergeam la magazin, unde le schimbam pe haine potrivite pentru noi, plătind dacă era cazul diferența.

Între noi ne ajutam, lunar îi dădeam banii unei colege ca să își cumpere ce vrea. Ne venea la fiecare rândul și țin minte că atunci când am primit eu banii m-am dus și mi-am cumpărat pantofi, pentru că ce primeam eu erau întotdeauna mari.

Dintre toate colegele, doar Dodo (Ana Blandiana) ne invita de ziua ei de naștere (25 martie) acasă la ea, să sărbătorim, să simțim un pic atmosfera de familie. A fost prima casă a unei familii în care am intrat, noi care treceam zilnic cu rândul, între cămin și școală, pe străzi formate din șiruri de case despre care ne întrebam cum sunt înăuntru. La o asemenea aniversare am auzit pentru prima dată muzica lui Gică Petrescu. I-am cunoscut părinții Doinei Coman și pe sora ei, Geta care era mai mică. Nu pot să uit vorbele părintelui Coman care a spus, mângâindu-mă pe cap. „Criminalii! Ce au făcut cu copiii aceștia”. A simțit că ni s-a luat dragostea părintească, fără să avem nici o vină. Mama nu și-a revenit niciodată chiar dacă sora mea Rina a rămas cu ea și a mai născut un băiat, pe fratele meu Sterghios (nov. 1948), după ce ne-au luat pe noi.

După 4 ani de liceu, la finele clasei a unsprezecea am dat examenul de maturitate. Eram în aceeași grupă cu Doina Coman, Kostuli.

Ne-am bucurat că am știut și ne-am dus în Parcul Muncitoresc să ne bucurăm că am terminat liceul. Am aflat ulterior că în ziua aceea, când s-a întors colega mea acasă, tatăl ei a fost ridicat de Securitate.

După liceu aș fi vrut să fac Conservatorul, dar cei de la „Crucea Roșie”, care ne întrețineau, mi-au spus că grecii au destui cântăreți și atunci m-am dus la Școala Tehnică Sanitară postliceală, de trei ani (înființată de doctorul Mozes). M-am dus la pediatrie cu gândul să învăț cum să am grijă de copiii mei. Am fost vreo 30-35 de fete din care 10 eram grecoalice, 10 maghiare și restul românce. În perioada aceea, timp de trei ani am stat la internatul școlii postliceale pe Strada Leontin Sălăjan.

La prima disecție pe un cadavru al unei fete de 12 ani mie mi s-a făcut rău și a trebuit să ies afară că nu am rezistat. Mi-era rău și când vedeam sânge până m-am obișnuit.

Odată m-am întâlnit cu fostul meu profesor de muzică, d-nul Frunză, care m-a întrebat dacă sunt la Conservator. Eu i-am spus că studiez la școala sanitară și lui i-a părut rău că nu am putut să urmez cariera muzicală care mi-ar fi plăcut foarte mult.

Făceam practică la spitale, unde erau mulți bătrâni, născuți în celălalt secol, 1880-1890. Am fost și la maternitate, unde am asistat la o cezariană, unde pacienta era chiar fosta noastră profesoară de matematică, d-na Teodorescu Sabina. Ce mică e lumea! Sub efectul anesteziei se plângea de durere, dar o colegă (Amarilis) i-a spus că și pe ea a durut-o când a lăsat-o corigentă peste vară. La întâlnirile de 10, 20, 30 de ani de la absolvirea liceului mereu ne aminteam de acest episod. După ce am ieșit la pensie vorbeam mult la telefon cu ea, îl cunoscuse și pe soțul meu, și mi-a părut rău când am aflat că i-a murit băiatul (cel la a cărui naștere am asistat) în 2013, peste doi ani s-a stins și ea.

În 1962 s-a măritat prietena mea Silvica care lucra ca și contabilă la Marghita. M-a chemat la nuntă, unde am fost rugată să cânt și să dansez grecește. Acolo era un profesor de la Școala Sanitară pe care eu nu îl cunoșteam, dar el m-a căutat ulterior la școală, chemându-mă la el în sala profesorală, încercând să se apropie de mine. Eu m-am interesat între timp și aflând că e însurat și că are un copil de 5 ani, i-am spus: „Tovarășe profesor, eu am crescut fără părinți, chiar dacă îi aveam și nu vreau ca eu să fiu cauza ca acest băiat să crească fără ambii părinți”. A primit o lecție de viață de la o fată de 21 de ani și nu m-a mai căutat niciodată.

Făceam multe programe artistice, unde cântam solo, acompaniată de colegi care ulterior au făcut facultate. Erau multe activități culturale în care eram implicată (ca și solistă), pentru că îmi plăcea.

Cu colegile mele mă înțelegeam bine, profesorii erau buni și am învățat o meserie care mi-a folosit ulterior.

La finele liceului, noi fetele de la „Oltea Doamna” am făcut banchetul împreună cu băieții de la Gojdu. Acolo am văzut un băiat care mi-a plăcut și căruia colegii îi spuneau Ceta (îl chema Păuceanu Horea). Întâmplarea a făcut ca în anul 2 de postliceal să-l întâlnesc la Școala Sanitară pe care o urma și el. Mi-a cerut o întâlnire și eu, foarte bucuroasă am acceptat. M-am aranjat (ca la prima întâlnire cu un băiat) și foarte emoționată m-am dus la Biserica cu Lună, la ora 17, când trebuia să ne întâlnim. Obișnuită cu rigoarea și disciplina mi s-a părut ciudat că el întârzie, și la și un sfert l-am văzut venind cu prietenul lui, Domuța, râzând. Am crezut că își bat joc de mine, am luat-o la fugă, ca o sălbatică și, deși mi-era drag nu am vrut să mă mai întâlnesc cu el, deși el ar fi vrut. Între timp el a intrat la Facultatea de Stomatologie, dar s-a îmbolnăvit de TBC

și a fost internat la spital. Aflând, eu am cules câteva flori din fața internatului și m-am dus la el să-l văd aproape zilnic. Stăteam de vorbă și mă conducea de fiecare dată când plecam până la poartă. Într-o zi, o asistentă care făcea practică de laborator, cu un an mai mică decât mine, l-a îmbrățișat, în fața mea și atunci mi-am dat seama că nu mai aveam ce căuta acolo. I-am scris o scrisoare în care i-am urat sănătate, noroc și să fie fericit în viață. După mulți ani m-am întâlnit cu prietenul lui care mi-a spus: „Ce mult te-a iubit Ceta!” S-a căsătorit, a avut doi copii și a plecat în Germania unde era și mama sa. A fost o dragoste platonice, care a rămas în sufletul amândurora și la întâlnirile noastre de 45 și 50 de ani de la absolvire îmi tot amintea de scrisoare și mă întreba ce să facă cu ea. Eu i-am spus să facă ce vrea, s-o rupă, s-o ardă vrând să rămână amintirea așa cum eram noi în tinerețe, viața urmându-și cursul oricum. N-a fost să fie el!

Ceta a murit în martie 2015, în Germania.

Eu voiam să mă întorc în Grecia și băiatul care mă acompania la acordeon când cântam, Ovidiu, îmi tot spunea să nu mă încurc cu băieții aici în România, pentru că trebuie să plec în Grecia. Mai târziu când a aflat că m-am căsătorit cu Clonda Virgiliu, mi-a spus cât a suferit, pentru că și el mă iubea și era convins că eu voi pleca în Grecia.

Terminând Școala Tehnică Sanitară, am fost repartizată la Spitalul din Marghita, ca asistentă pediatră. Acolo era și prietena mea, Silvica, care era funcționară la bancă. Am stat împreună în chirie la o bătrână; a fost foarte greu, pentru că eram toate trei într-o cameră și eram departe și de spital. Făceam și ture de noapte și ziua nu puteam să mă odihnesc. După ce s-a căsătorit Silvica am plecat de acolo și m-am mutat împreună cu două colege asistente: Pop Monica și Tegzeș Tereza. Aveam două paturi, dar întotdeauna una dintre noi era în tura de noapte și rămânea loc pentru celelalte două să se odihnească. Gazda era lancek neni, care avea o fată Kati. M-am înțeles foarte bine cu ei. Aveam vecini o familie de evrei, care au trecut prin lagărul de la Auschwitz. În fața casei erau multe flori și mă simțeam bine acolo.

Făceam foarte des amigdalită purulentă și a fost nevoie să fac amigdalectomie. Am fost foarte bine tratată la O.R.L. la spitalul din Marghita.

În 1964 au fost divergențe politice între Partidul Comunist din Grecia și Partidul Comunist al grecilor din țările socialiste; eu eram utecistă și țin minte că am fost chemată să predau carnetul UTC. A fost o situație foarte jenantă pentru cel care a venit pentru că își dădea seama că noi nu aveam nimic de-a face cu aceste lucruri.

Odată de Crăciun, am rugat-o pe Iancek neni să mă lase să frământ aluatul pentru cozonac, pentru că ea nu putea (avea panarițiu la deget). Am făcut pentru prima oară cozonac și a ieșit foarte bun.

Annual grecii din România se adunau și făceau un festival cultural. Minoritatea greacă din Oradea a pus în scenă o piesă (*Thodula*), a cărei acțiune se petrecea în timpul ocupației venețiene în insulele ionice. Personajul principal (*Thodula*) trebuia să și cânte și să danseze. Și-au adus aminte de mine care cântam foarte bine și m-au chemat să joc eu rolul principal. Regizor era un grec Menelaos Ludemis, scriitor, născut în Constantinopol în 1912, fiind și el un copil care a venit în Grecia odată cu dezastrul microasiatic, în 1922. A avut o viață foarte grea; împreună cu Iannis Ritsos, poetul și compozitorul Mikis Theodorakis au fost închiși. În timpul războiului civil Ludemis a venit în România, ca apatrid; a tradus foarte multe cărți de-ale lui în limba română. Eu am citit în clasa a 10-a *Un copil numără stelele*, cartea lui în limba română. În 1998, când am fost în Grecia am cumpărat aceeași carte în limba greacă. În 1976, după ce a căzut hunta militară, s-a repatriat în Grecia, a primit cetățenia greacă și peste un an, în 1977 a murit.

Cu ocazia festivalului, el mi-a dictat rolul Thodulei în limba greacă și a fost profund impresionat că n-am făcut nici o greșală de ortografie, limba greacă fiind foarte grea și eu am învățat s-o scriu aici în România. Am avut profesori foarte buni în colonie, fiind pregătiți pentru cazul că, odată, ne vom repatria în Grecia.

Festivalul a avut loc la București; am jucat și în juriu era Eleni Kritiki (profesoara mea de dansuri din colonie), și regizorul Vitanidis. Am luat premiul întâi pentru interpretare și după aceea la petrecerea care a urmat, Vitanidis mi-a spus că el mă ajută să intru la Facultatea de Teatru dacă vreau. Eu l-am refuzat, având deja servicii, necunoscând pe nimeni în București și fiindu-mi teamă să renunț la ceea ce realizasem deja pentru o eventuală carieră artistică. Mi-a spus că voi regreta, dar nu a fost așa. Am regretat doar faptul că nu am putut să merg la Conservator să fac canto. Acolo îmi găseam liniștea, cântând.

La aceeași petrecere m-am întâlnit cu Mutafina (al cărei soț mi-a fost profesor de greacă în colonie și pe care îl ajutam la corectarea extemporalelor), pe care am ajutat-o cu copilul ei, având experiență cu sora mea mai mică Rina. Ea mi-a propus să mă căsătoresc cu fratele ei. Am refuzat categoric, pentru că eu mă gândeam că plec în Grecia și nu voiam să mă căsătoresc în România.

În spital, la Marghita, nu era personal destul; făceam ture de câte 12 ore și eu neavând familie prindeam toate turele de sărbători; Crăciun, Anul Nou, Paști etc. Țin minte multe cazuri deosebite care m-au marcat sufletește. Erau mulți copii bolnavi și noi, asistentele, trebuia să facem totul de la determinarea grupei sanguine la prepararea perfuziilor, injecții, tratamente, rezolvarea urgențelor și foaia de internare și apoi completarea foii de observație. Acolo am învățat limba maghiară ca să mă pot înțelege cu ei. Erau și mulți slovaci și țin minte că odată, de Crăciun, au adus un slovăcel de 7 ani, în comă alcoolică, pentru că nefiind supravegheat băuse țuică. Era de gardă doctorul Sabin Ivan care a făcut tot ce a putut ca să-l salveze (a chemat chiar și elicopterul să-l ducă la Cluj), dar a fost târziu. Copilul nu a rezistat și a murit. Mai târziu, doctorul a plecat la Sanatoriul Balnear de la Eforie Nord și a publicat în 1983 cartea *Un masaj la îndemâna oricui – Presopunctura*, carte din care eu am învățat foarte multe și m-a ajutat în practica profesională.

Altă dată la un copil de 14 ani, care avea leucemie, am determinat grupa sanguină a mamei și i-am făcut transfuzie de la mamă la copil. Era în ultima fază și țin minte că după ce a murit, tatăl lui a venit și s-a purtat foarte urât și cu mama și cu copilul care era deja mort.

O doamnă învățătoare avea o fată de 7 ani, care era paralizată total, dar era foarte frumoasă, ca o păpușă. A făcut copilul o pneumonie și a fost internat la noi. Ultima dată o femeie de la bucătărie i-a spus că mai bine ar fi să moară și ea a venit plângând la mine și mi-a spus: „Domnișoară Glicheria, cum poate cineva să spună așa ceva la o mamă?” După mulți ani m-am întâlnit cu ea în Oradea și mi-a spus că nu poate să uite ce i-a spus Cornelia atunci.

În spital erau mame internate cu sugarii lor. Ele ne mai ajutau să hrănim copii pentru că noi eram foarte puține. Una dintre mămici al cărei copil era foarte grav bolnav, era în alt salon și îi dădea de mâncare unui alt copil. Când a ajuns la copilul ei a văzut că murise și a ieșit afară, în curte și a început să plângă în hohote și să strige.

Odată, după tura de noapte

m-am simțit foarte rău și când m-a văzut doctorul Orban m-a operat de urgență de apendicită. După vreo 3-4 săptămâni iară am făcut o criză și

m-a trimis cu salvarea la Maternitatea din Oradea, unde de gardă era doctorul Purge, care mi-a pus diagnosticul de chist ovarian congenital, torsionat. M-a operat și mi-a scos ovarul stâng și eu l-am întrebat

dacă o să pot să fac copii. Mi-a spus să nu îmi fac probleme pentru că în curs de un an ovarul drept va prelua și funcțiile ovarului extirpat. Aveam 26 de ani.

La spital, după doi ani de serviciu ca asistentă la pediatrie mi s-a propus să accept postul de asistentă șefă pe tot raionul Marghita. Cecilia care ocupa funcția aceea se mărita și se elibera postul. Eu nu am vrut la început, pentru că îmi plăcea meseria și eram tot timpul lângă copii. Mulți ani după ce am plecat din Marghita mă opreau pe stradă copiii pe care

i-am tratat în spital, care mă recunoșteau și îmi mulțumeau pentru felul cum m-am purtat cu ei atunci când erau bolnavi.

Dar s-a întâmplat ceva care

m-a făcut să-mi schimb hotărârea: era un caz la spital, un sugar de 10 luni care avea perfuzie și am observat că urla de fiecare dată când îl atingeam. Mi-am dat seama că ceva nu e în regulă și am chemat medicul de gardă. Acesta s-a uitat la el și a plecat. Eu am mers mai departe să fac tratamentele; aveam vreo 15 perfuzii și după vreo 20 de minute m-am întors să văd ce face copilul. Acesta decedase. Dimineața la raportul de gardă doctorul, pe care eu l-am chemat să vadă ce se întâmplă a dat vina pe mine, spunând că eu sunt de vină că a murit; probabil l-am înecat când i-am dat de mâncare. Doctorița Molnar, care era șefa, mi-a spus să fiu liniștită, pentru că se va face autopsia și se va determina cauza decesului. La autopsie s-a constatat că micuțul a făcut peritonită după un abces la ficat, care a perforat. Oricum ar fi murit copilul, dar să acuzi pe nedrept o asistentă care își făcea datoria conștiincios m-a afectat foarte mult. Era o mare nedreptate pentru mine și în momentul acela am luat hotărârea să plec. Am acceptat postul de asistentă șefă a raionului Marghita, deși colegile mele, medici și asistente mă rugau să nu plec.

A urmat o perioadă mai ușoară, lucram cu medici, mergeam în controale, făceam rapoarte, cursuri de pregătire cu asistentele și nu mi-a părut niciodată rău că am plecat. Mă înțelegeam foarte bine cu toată lumea și i-am ajutat pe toți cei care au apelat la mine inclusiv pe Vera, o grecoică, care lucra la Voievozi, pe care medicul care era acolo nu o lăsa în pace. A venit la mine, am discutat situația cu medicul șef și imediat s-a rezolvat, ea găsind serviciu la Oradea, căsătorindu-se cu doctorul Indrieș (stomatolog). Tasi Vera avea părinții în Oradea, Tasi Spiros (tata), Tasi Vasilichi (mama) și o soră Elefteria, căsătorită cu partenerul meu de scenă de la piesa *Thodula*. Spiros împreună cu Elefteria și soțul ei s-au repatriat în Grecia. Cu Vera mă mai întâlnesc în Oradea și vorbim la telefon.

În ultimul an de la Școala Tehnică Sanitară, îmi tot dădea târcoale un băiat care s-a îndrăgostit pe stradă de mine și printr-un grec am făcut cunoștință. Îl chema Clonda Virgiliu, și era elev la seral. Eu i-am spus de la început că nu vreau să mă încurc, pentru că vreau să plec în Grecia. Ovidiu, de care am pomenit mi-a atras atenția să nu mă încurc cu el, dar el avea motocicletă și tot venea la Marghita să mă vadă. Odată m-am urcat și eu în spatele lui pe motocicletă și țin minte că la o curbă ne-am răsturnat; noroc că nu a pățit nimeni nimic.

Se trăgea dintr-o familie de intelectuali: bunicul lui era italian din Padova, căsătorit cu Alexandrina Moisil, al cărei nepot a fost Grigore Moisil. Tatăl lui era Alexandru, iar mama era Maria Eugenia și au avut 6 copii: Pompiliu, Ovidiu, Virgiliu, Victor, Alexandrina și Cezar. Aveau la Cluj o casă mare cu grădină care a fost demolată și s-a construit un bloc. Li s-a luat totul și ei stăteau în fostul grajd.

În 1963 a murit tatăl lui Virgiliu și atunci i-am cunoscut familia. Mi s-a făcut milă de el și în conjunctura care era: în Grecia era dictatura militară a lui Papadopoulos, eu eram proaspăt operată și nu aveam unde să mă duc și atunci am cedat. Am rămas gravidă și fiindcă eram apatridă nu era așa de ușor să ne căsătorim. Am depus actele, dar a durat aproape doi ani până a venit aprobarea (trebuia semnătura lui Ceaușescu și aprobarea Marii Adunări Naționale) și căsătoria a avut loc în 7 iunie 1968. Am stat puțin pe gânduri dacă să mă căsătoresc sau nu, pentru că mi-am dat seama că acest bărbat nu era ceea ce îmi trebuia mie, dar având un copil mic și neputând lupta singură cu mentalitatea de atunci să ai un copil și să nu fii căsătorită, pentru copil am acceptat căsătoria.

La insistențele mele, Virgil a terminat liceul la seral și eu îi spuneam să meargă să-și facă armata, dar el a reușit să scape până când, după ce am născut și copilul avea 20 de zile a venit ordinul de încorporare, el având 25 de ani, lăsându-mă singură cu un copil mic. A venit mama lui 3 săptămâni, dar apoi a trebuit să mă descurc singură. Mi-a fost foarte greu și țin minte că o lăsam des pe Ave singură, eu trebuind să merg la serviciu. Odată am simțit că se întâmplă ceva acasă și am fugit repede, găsind camera plină de fum și pe copil plângând. Noi făceam focul într-o sobiță, cu peleți, s-a înfundat ceva și dacă eu nu mergeam acasă copilul ar fi murit intoxicat cu fum.

Victor, fratele lui Virgil, a găsit un post de profesor pentru el la Tileagd la Școala ajutoare pentru persoanele cu dizabilități. Un pic mai târziu, eu fiind deja însărcinată în 6 luni, prin Direcția sanitară am găsit

un post și pentru mine la Tileagd, la aceeași școală, unde nu era asistentă. Când am plecat din Marghita (16 aprilie 1967) tuturor le-a părut rău că plec și lancek neni a plâns.

Când am ajuns în Tileagd, eu care eram o femeie singură cu foarte mare nevoie de afecțiune și protecție din partea unui bărbat, nu găseam la Virgil nimic din toate acestea. În prima zi, mergând pe stradă am văzut un bărbat brunet, serios și am simțit că așa un bărbat mi-ar fi trebuit mie. A doua zi când m-am dus la circă să mă prezint să mă ia în evidență ca și gravidă și să mă prezint ca asistentă a Școlii ajutoare din Tileagd, nu mică mi-a fost surpriza când am văzut că domnul acela cu care m-am întâlnit în ziua precedentă era chiar doctorul Oros Liviu.

În iunie 1967, dimineața m-au apucat durerile nașterii și m-am dus la dispensar, unde era și casa de nașteri. După un travaliu scurt am născut, în jur de ora 12 o fetiță sănătoasă de 3350 gr. La naștere a asistat doctorul Oros, tot el dându-mi îngrijirile necesare după naștere. I-am dat numele Afroditi Venus Eugenia, pentru că am văzut-o așa de frumoasă ca zeița frumuseții: Afrodita la greci și Venus la romani, iar Eugenia o chema pe mama lui Virgil care a vrut neapărat să-i adăugăm și numele acesta.

Virgil fiind în armată, eu eram singură, și deși aveam pregătire de asistentă pediatră m-am speriat când Ave avea dureri abdominale; mi-a fost frică să nu fie abdomen acut și am fugit cu ea la spital. Din fericire erau doar colici normale la un sugar și acolo, o mamă care era și ea internată cu copilul ei mi-a luat mâna și mi-a ghicit în palmă. Mi-a spus că voi avea trei copii.

Când s-a întors din armată, Virgil nu a fost lângă mine sufletește, nu mai avea serviciu, petrecea mai multă vreme cu prietenii de pahar decât cu mine. A scris chiar o scrisoare părinților mei în Grecia. I-a tradus-o un grec care vroia să se căsătorească cu Eleni. M-a denigrat și m-a făcut în toate felurile reproșându-mi adeseori că m-a luat de pe drumuri și mi-a dat un nume. Rina, sora mea, care a citit scrisoarea nu a îndrăznit să le-o arate părinților, și

i-a răspuns personal spunându-i să-i fie rușine că vorbește așa, pentru că toată lumea care a venit în Grecia a avut numai cuvinte de laudă pentru Glicheria. Eram mama copilului său, dar nu a contat deloc asta. A urmat o perioadă foarte grea și eu nemaiputând suporta am depus divorțul. Din sentința de divorț reiese exact situația în care mă aflam eu atunci:

„Sentința civilă nr. 5431/1970 Ședința publică din 19 octombrie 1970.

Pe rol fiind judecarea cauzei civile înaintată de reclamanta Clonda Glicheria împotriva pârâtului Clonda Virgiliu pentru desfacerea căsătoriei.

Judecata: asupra acțiunii civile de față, constată că: reclamanta Clonda Glicheria domiciliată în Tileagd, str. Tuberozelor nr. 368, a chemat în judecată pe pârâtul Clonda Virgiliu, domiciliat în Oradea str. Independenței nr. 6, solicitând ca prin hotărârea ce se va pronunța să se declare desfăcută căsătoria încheiată cu pârâtul în data de 7 iunie 1968, din vina pârâtului, plasarea minorei Afroditi Venus Eugenia spre creștere și educare la reclamantă și obligarea pârâtului la plata cheltuielilor de judecată.

În motivarea acțiunii reclamanta arată că este asistentă medicală și a întreținut relații de dragoste cu pârâtul înainte de căsătorie; încă de atunci a avut rezerve față de pârât întrucât acesta refuza să muncească, trăia la întâmplare și în mod cu totul ușuratic. Din relația de dragoste a rezultat minora Afroditi Venus Eugenia, și pârâtul terminându-și stagiul militar, reclamanta a acceptat să se căsătorească cu pârâtul, sperând că acesta, prin vârstă, prin răspunderea de tată și terminându-și armata să devină un om mai matur și mai serios.

Pârâtul a continuat să manifeste aceeași neseriozitate, fiind ușuratic, refuzând să se încadreze în câmpul muncii, supunând pe reclamantă și pe minoră la privațiuni.

Reclamanta a insistat pe lângă pârât să-și schimbe atitudinea, iar pârâtul, drept răspuns, o jignează cu vorbe urâte și purtare brutală, apoi în 1968 în luna septembrie a făcut un scandal de proporții, a bătut-o grav fără nici un motiv și apoi a plecat în mod definitiv.

S-au depus la dosar copia certificatului de căsătorie, copia certificatului de naștere a minorei, certificatul medico-legal privind bătaia primită de reclamantă, precum și proba cu martori.

Au fost audiați martorii: Korozsi Ludovica, Kovacs Sara, Damian Elena și Teodor Silvia și din declarațiile acestora coroborate cu actele și lucrările dosarului instanța reține următoarea:

STARE DE FAPT:

Părțile au încheiat căsătoria la 7 iunie 1968, din relațiile intime avute înaintea căsătoriei născându-se minora Afroditi Venus Eugenia, în iunie 1967, care actualmente se găsește în întreținerea reclamantei.

După cum rezultă din depozițiile martorilor, pârâtul după ce a fost lăsat la vatră, nu s-a angajat în câmpul muncii, fiind văzut în stare de ebrietate, făcând scandal și bătând-o pe reclamantă. Această situație a durat vreo 10 luni de zile. Martorii declară că au auzit de multe ori strigătele de ajutor a reclamantei, au auzit certurile și au văzut urmele loviturilor pe corpul reclamantei și echimozele de la ochi.

Pârâtul nici azi nu este angajat în câmpul muncii și nu are un domiciliu stabil. Părțile sunt despărțite în fapt de 2 ani de zile și chiar în această perioadă pârâtul a bătut-o pe reclamantă, leziunile provocate de loviturile pârâtului fiind descrise în certificatul medico-legal cu nr. 714 din 20 mai 1969, leziuni pentru a căror vindecare au necesitat 8 zile de îngrijiri medicale.

Față de această stare de fapt, instanța apreciază că prin purtarea sa pârâtul a făcut imposibilă conviețuirea, lezând în mod grav și iremediabil raporturile de căsătorie, motiv pentru care urmează a se admite acțiunea și a se desface căsătoria din vina pârâtului. În ceea ce privește plasarea copilului, ținând cont de profesiunea reclamantei care este asistentă pediatră, deci legată prin profesiunea sa de creșterea copilului, cât și de faptul că pârâtul fiind o fire nestatornică, interesul minorei impun plasarea acesteia la reclamantă.

În numele legii

Hotărește :

Admite acțiunea reclamantei Clonda Glicheria formulată împotriva pârâtului Clonda Virgiliu; declară desfăcută căsătoria, reclamanta își reia numele avut înainte de căsătorie (Kostuli Glicheria), plasează la reclamantă spre creștere și educare pe minora Clonda Afroditi Venus Eugenia, obligă pe pârât la plata cheltuielilor de judecată.”

Așa s-a încheiat un capitol foarte dureros și traumatic din viața mea! (8 ani de zile). Vreau doar să completez cele scrise în sentință cu șocul provocat de bătaia *primită* de mine în mai 1969, asupra copilului de doi ani care asista plângând la accesele lui de furie. Ave își amintește cum am sărit pe geam să scap, el a fugit după mine, m-a prins și m-a dat cu capul de pământ. M-a desfigurat total și atunci m-am dus la medicul legist la Oradea, obținând acel certificat medico-legal și zile de îngrijire medicală. Ave, deși avea numai doi ani ține minte și acum întâmplarea care a marcat-o toată viața.

A urmat o perioadă foarte grea pentru mine: lucram 4 ore la Școala Ajutătoare din Tileagd și 4 ore ca asistentă pediatră (sugari pe teren) la Dispensarul din Tileagd ajutându-l pe doctorul Oros Liviu. Era greu, dar sufletește eram mai liniștită, divorțul fiind pronunțat.

Într-o zi m-am pomenit cu un control de la Aleșd la Școala Ajutătoare, dar nu au găsit nimic pentru că totul era în regulă. Doctorul Oros a vorbit foarte frumos despre mine și am aflat ulterior că totul a pornit de la directorul școlii, care a vrut să o pună pe soția lui în locul meu. Din fericire nu s-a găsit nimic.

Pe Ave o lăsam la Irma neni, o vecină care stătea la două case distanță, care nu știa românește, așa că Ave vorbea grecește și ungurește.

Unde stăteam în chirie aveam un pic de grădină pe care am învățat să o lucrez, unde aveam și flori și legume și îmi făcea plăcere să-mi petrec timpul acolo mai ales când Ave dormea. M-am înțeles foarte bine cu proprietara (Ludovica), care era refugiat polonez din timpul războiului, care înțelegea situația mea și mă ajuta foarte mult.

Ave nu era botezată și eu nu aveam pe nimeni pe care să-l chem de naș. Am văzut că doctorul Oros vroia să mă ajute și m-am gândit că el ar fi potrivit să fie naș. Ave avea un an și doctorul a fost de acord să creștineze fata.

Când a împlinit trei ani am dat-o la grădiniță; la prânz o scoteam și de multe ori Ave stătea singură acasă până ajungeam eu de la servicii. La grupa mică educatoarea striga și vorbea urât cu copiii și fata o tot imita. Lucrurile s-au schimbat când a ajuns la grupa mijlocie și mare când a venit o altă educatoare foarte bună, care se purta cu totul altfel. La grădiniță, Ave a învățat limba română, pentru că eu vorbeam în greacă cu ea.

Tot în Tileagd a făcut și clasa întâi având o învățătoare foarte bună. Avea grijă de ea doamna Elena Demian care o ducea să se joace cu copiii. A iubit-o foarte mult și s-a ocupat foarte mult de copil, ajutându-mă și pe mine. Eu alergam toată ziua de la școală la dispensar, unde erau și 100 de consultații pe zi, era și casă de naștere plus accidente care veneau întâi la noi. După-masă mă duceam din nou la școală să fac tratamentele și să dau medicamentele zilnice copiilor cu probleme.

Între timp a mai venit o doctoriță și o pediatră și a fost un pic mai ușor. Munceam foarte mult, făceam analize la dispensar, mă duceam pe teren la sugari (până îplineau o lună mergeam zilnic la noii-născuți).

La casa de nașteri era și o moașă. Ulterior s-a desfiintat casa de nașteri, gravidele fiind trimise cu ambulanța la Oradea.

Sâmbătă și duminică mă duceam cu Ave la doctorul Oros, care era nașul ei, simțind o protecție și că am pe cineva în lumea asta care are grijă de mine și de copilul meu.

Încet, încet simțind ce om bun era, m-am atașat de el și am sfârșit îndrăgostindu-mă. Aveam niște sentimente profunde, care mi-au lipsit până acum și îl vedeam pe Liviu ca pe tatăl care mi-a lipsit, ca pe prietenul de care aș fi avut atâta nevoie și pe bărbatul alături de care vreau să-mi petrec toată viața. Doctorul Oros a răspuns sentimentelor mele și ne-am căsătorit în 27 ianuarie 1972.

Pentru a ne căsători aveam nevoie din nou de aprobarea de la București și până a venit s-a născut fiica noastră Livia Elektra, în mai 1971. După căsătorie, în iunie 1972

s-a născut al doilea copil al nostru Ana Maria. Liviu nu a făcut niciodată deosebire între copii, crescând toate cele trei fete de parcă ar fi fost ale lui. Ele nici nu au știut că nu au același tată până când au dat întâmplător peste niște acte, mult mai târziu, când știau să citească.

Tatăl lui Liviu era din Ciutelec, se numea Nicolae, iar bunica lui, moașa Ana, a divorțat de soțul ei și a plecat în 1912 în America. Nicolae avea atunci 12 ani, rămânând în grija rudelor. Ana a plecat cu gândul că va trimite bani și rudele îl vor pune pe vapor pe Nicolae, să-l trimită la ea. Nu s-a întâmplat așa pentru că rudele au folosit banii și pe copil nu

l-au trimis la mama lui.

Nicolae a muncit în Oradea și s-a căsătorit cu Bolcaș Maria care era din Pietroasa, neam cu familia Bolcaș. Primul copil a fost o fată care a murit ca sugar, al doilea a fost Liviu născut în iunie 1929. Copilul învăța foarte bine, a terminat liceul la Gojdu și părinții au făcut tot posibilul să își continue studiile la facultate. A mers la medicină la Cluj. Acolo a avut probleme cu colegii, pentru că el era un om drept și văzând că ajutoarele care erau nu se dădeau cui trebuie a făcut sesizare la decan și acesta l-a pus pe el să facă treaba asta. Colegii răutăcioși i-au spus că va avea probleme din cauza asta și așa a și fost. În momentul în care a vrut să se facă membru de partid, colegii au aflat că are o bunică în America și au fost toți împotrivi. Lui Liviu nu i-a părut rău și nu a intrat niciodată în rândurile PCR.

În 1954 termină facultatea și este repartizat ca medic de circă în comuna Bârsa, județul Arad unde a lucrat până în 1 mai 1956. Apoi până 31 decembrie 1957 a lucrat ca medic șef la secția sanitară a raionului Gurahonț. Acolo a avut din nou probleme, pentru că a văzut că deși consultațiile erau gratuite, se primeau bani și se făcea comerț ilicit cu antibiotice. El a tipărit și a afișat în toate circumscripțiile care aparțineau de el drepturile pacienților și a făcut și o sesizare în care spunea ce s-a întâmplat. S-a făcut ședință în care toți

medicii au sărit cu gura pe el și atunci el și-a dat demisia strigându-le „Nu vreau să lucrez cu hoții!” Din 1 ianuarie 1958 până în 1 decembrie 1964 a lucrat ca medic de circă în comuna Bratca.

Când era în ultimul an de facultate Liviu făcea practică la chirurgie, la spitalul din Oradea și într-o zi a venit un pacient care a trecut calea ferată, nu a observat că vine un tren (vedea numai cu un ochi pentru că în armată s-a întâmplat ceva care i-a afectat vederea), și acesta i-a tăiat piciorul. Bărbatul era chiar tatăl lui. I s-a amputat piciorul și a purtat proteză toată viața.

Au încercat să-l convingă să se facă membru de partid, dar Liviu a început să le povestească toate matrapazlăcurile care se făceau și atunci l-au lăsat în pace pentru că au considerat că este un element periculos și e mai bine să nu fie membru de partid.

A făcut tot posibilul să vină mai aproape de părinții lui care erau în Oradea și din 1 decembrie 1964 până în 1992, când a fost obligat să iasă la pensie a lucrat ca medic la circa sanitară Tileagd. Acolo l-am cunoscut eu.

La Bratca dispensarul funcționa într-o fostă casă a unei doamne care făcuse parte din aristocrația maghiară (Koroji) și care stătea în jumătate de casă și în cealaltă jumătate era dispensar. Liviu a avut grijă de doamna care era bolnavă și bătrână și femeia a lăsat cu limbă de moarte nepoatei ei, Erji, care era aproape oarbă, să lase casa moștenire lui Liviu. Doamna a murit și eu, gravidă fiind cu Livia nu am avut unde să stăm și am stat acolo cu Erji neni de care am avut grijă. În timp ce am fost la spital la Oradea să o nasc pe Livia, pe Ave am dus-o la Eleni, care era la Sibiu. După ce am născut la Oradea cu doctorița Dorianu ne-am întors cu toții la locuința din Bratca. Liviu venea la sfârșit de săptămână, lucrând la circa din Tileagd.

Ave era geloasă pe sora ei micuță și ar fi vrut să stea și ea în cărucior. Eu lucram în grădină, când am auzit-o strigându-mă pe Erji neni care deși nu vedea și-a dat seama că s-a întâmplat ceva pentru că Livia a început să plângă și odată cu ea și Ave. Ce se întâmplase? Ave s-a urcat în cărucior, și în momentul acela, căruciorul s-a răsturnat, Livia a căzut pe jos și Ave s-a speriat. Am venit repede și mi-am dat seama ce s-a întâmplat, am luat-o pe Ave în brațe și i-am spus că o iubesc foarte mult și pe ea și că atunci când a fost mică, a stat și ea în același cărucior. Livia nu a pățit nimic dar eu țin minte întâmplarea când Ave a vrut și ea din nou în cărucior.

Între timp, eu trebuind să mă întorc la serviciu, Liviu, a găsit o locuință cu chirie pentru noi lângă Școala Ajutătoare, unde lucram eu. Acolo aveam două camere și curte unde era o fântână. Nu exista canalizare și

căram apa în casă de la fântână. Într-o cameră stăteam noi și în cealaltă mai mică stătea Erji neni, pe care am luat-o cu noi să avem grijă de ea, pentru că nu avea pe nimeni. Liviu îi tot spunea să vândă casa din Bratca ca să cumpărăm ceva pentru toți ca să putem sta în condiții mai bune. Dar ea nu a vrut și ne-a ascuns că deja casa din Bratca era vândută la notarul din sat, care era vecin cu ea. Am aflat din întâmplare, când o prietenă de-a ei din Bratca care mă simpatiza foarte mult ne-a spus adevărul. Liviu i-a spus lui Erji neni să se ducă să aibă grijă de ea cel căruia i-a vândut casa, și am dus-o înapoi la Bratca, în casa care trebuia să fie a lui Liviu, după cum vroise mătușa ei.

În 1972, în iunie eram gravidă cu Ana Maria și când a trebuit să vin la Oradea să nasc, Liviu a vrut să lăsăm fetele singure, spunând că Ave o să aibă grijă de Livia. Eu nu am vrut să accept așa ceva, mai ales că știam că Liviei îi plăcea foarte mult să se joace cu bidoanele în care aveam depozitată apa și mi-era frică să nu se întâmple ceva, Ave avea 5 ani și nu puteam să o las cu asemenea responsabilitate singură acasă. I-am spus lui Liviu că nu plec să nasc până nu duce copiii la vecina noastră, familia Musta, care au avut grijă de fete până s-a întors Liviu de la Oradea.

La maternitate am dat tot peste doctorița Dorianu, căreia i-am spus că noi ne dorim un băiat, dar când a ieșit capul copilului, doctorița mi-a spus că e prea frumos, capul, ca să fie al unui băiat. A fost fată și am botezat-o Ana Maria (Ana după bunica lui Liviu, care era în America și Maria după mama lui Liviu). Pentru că în Grecia fetele mai mici, erau strigate, în familie Beba, iar băieții Bebi, așa o strigam și noi pe Ana Maria; și așa i-a rămas numele până în ziua de azi.

A venit la Tileagd și mama lui care a stat câteva zile până când m-am întors eu de la maternitate.

Între timp în Tileagd s-au construit blocuri pentru medici și profesori și Liviu a primit la parter un apartament cu trei camere. Ne-am mutat acolo și au fost condiții mult mai bune pentru noi și pentru copiii. Aveam și grădină și eu mă sculam la 5 dimineața să am grijă de ea; aveam de toate: cartofi, morcovi, pătrunjel, roșii, ardei, castraveți, mazăre, căpșuni, zmeură și o grămadă de flori. Îmi făcea o deosebită plăcere să lucrez acolo, vedeam în fiecare dimineață cum cresc toate și mă încărcam energetic foarte mult.

Mama lui Liviu mai venea pe la noi când putea, pentru că nu putea să-l lase singur pe tatăl lui care era infirm, având proteză la ochi și la picior. În 1 februarie 1973 am avut un vis în care se făcea că ea a căzut de pe pod într-un râu, și s-a înecat. Eu eram acolo, am văzut-o, dar nu o puteam ajuta. Nu am spus nimănui ce am

visat, dar mi-am dat seama că ceva nu e în regulă și că s-a întâmplat ceva rău. În 2 februarie m-am dus în stația de autobuz să o aștept, pentru că trebuia să vină la noi. Liviu m-a strigat de la dispensar, care era peste drum spunându-mi să vin acolo.

M-am dus și mi-a spus că a primit un telefon, din Oradea în care doctorul Georgescu i-a spus că mama lui a murit și îl chema să vină repede la Oradea ca să nu-i facă autopsie.

Ce s-a întâmplat? Pe 1 februarie ea a mers la croitoreasă să-și ia o haină și după aceea fugind după tramvai, s-a urcat, s-a așezat pe un scaun i-a fost rău, au chemat salvarea, dar era deja târziu. A făcut atac de cord. Au dus-o la morga spitalului și soțul ei nu știa ce s-a întâmplat. A venit să se intereseze la spital, unde i-au spus că nu este nimeni internat cu numele ăsta. Nu i-a spus nimeni să întrebe și la morgă și a doua zi dimineața s-a întors și atunci a fost trimis la morgă. Acolo l-a întâlnit pe doctorul Georgescu, care i-a spus ce s-a întâmplat și atunci bătrânul l-a rugat pe medic să-l sune pe băiatul lui, doctorul Oros, care este medic la dispensarul din Tileagd. Dr. Georgescu, care îl cunoștea pe Liviu, l-a sunat imediat și i-a spus ce s-a întâmplat.

În bloc deasupra noastră, la etajul unu, stătea primarul din Tileagd, care era și secretar de partid pe vremea aceea. Soția lui nu a putut avea copii, și au adoptat un băiat care era foarte răsfățat și îi bătea pe ceilalți copii, nimeni neîndrăznind să-i spună ceva, să-l certe sau să-i atragă atenția. Eu m-am dus într-o zi la el și frumos i-am spus și lui și mamei sale că nu se poate să se poarte așa urât cu ceilalți copii. Din momentul acela statul acolo a devenit un calvar, pentru că soția primarului nu putea să accepte ca cineva să-i facă observație și făcea o gălăgie infernală și dimineața și seara în apartament. Mai veneau și bolnavii care băteau în geam, pentru că stăteau la parter și era un zgomot infernal.

În 1974 un prieten de-a lui Liviu i-a spus că se construiește un bloc, în Oradea, în centru și să încerce să obțină un contract pentru un apartament pentru tatăl lui care rămăsese singur și pe care îl mai aduceam la noi la Tileagd. Așa s-a întâmplat și în august 1974 ne-am mutat cu toții într-un apartament cu 4 camere, la etajul unu, pe strada Vișinului în plin centrul orașului, locuință în care stau și acum (străzii i s-a schimbat denumirea în Remenyik Sandor).

Eu am găsit de lucru ca asistentă pediatră patru ore la Grădinița nr. 34 (a poligrafiei) și patru ore la Dispensarul nr. 10, unde lucram cu doctorița Stan. Liviu făcea naveta zilnic cu autobuzul la Tileagd.

Fetele: Ave era în clasa a II-a la „Oltea Doamna”, Livia era la grădiniță și Beba stătea cu bunicul ei (tatăl lui Liviu) acasă. Dimineața Ave o lăsa pe Livia la grădiniță și apoi mergea mai departe la școală. Eu făcând

multă muncă de teren la sugari, mă organizam în așa fel încât să pot fugi până acasă, să le pot da de mâncare la copiii.

În 1975 când și Beba a mers la grădiniță, Ave le ducea pe amândouă dimineața.

Bunicul era bătrân și dădea semne de Alzheimer. De multe ori a trebuit să ne îmbrăcăm și să plecăm cu el în diferite locuri, pentru că vroia să meargă acasă la mama lui. Retrăia momentele despărțirii de mama lui și chiar dacă era bătrân și bolnav se gândea mereu acolo. Când plecam de acasă încuiam totul și de multe ori îl lăsam în grija lui Ave, mai ales în vacanțe. La grădiniță era o spărtură în gard și bunicul le chema pe nepoatele lui, care veneau pe sub gard, le dădea câte o bomboană și apoi se duceau înapoi să se joace. Vegetația era mai mică atunci și se vedea grădinița din balcon și bătrânul putea vedea cum se jucau copiii.

A murit în 25 octombrie 1977 cu Liviu lângă el. În 25 noiembrie ar fi împlinit 77 de ani.

Copiii se jucau în fața blocului, erau mulți copii și veneau să se joace aici. Eu alergam toata ziua, Liviu ajungea seara acasă, când era de gardă nu venea până a doua zi; își lua cu el mâncare gătită și eu mă ocupam acasă de gospodărie. Fetele mă ajutau fiecare după puterile lor.

În colonie, la Tulgheș, am mers la școală și am învățat, în același timp, să scriu și să citesc în limba greacă și în limba română. După ce am știut să scriu, am trimis primele scrisori în sat (prin „Crucea Roșie”) la tata care avea un prieten poștaş care l-a ajutat foarte mult. Când ne-au luat, în 25 martie 1948, mama era însărcinată în două luni cu fratele meu Sterghios (născut în noiembrie 1948). Când am plecat, eu nu știam și am aflat că am un frate, în 1954, din scrisorile tatei. Până în 1954 nu am avut nici o știre de la familia mea și nici ei nu au știut nimic despre noi două. Rina mi-a povestit că mama plângea foarte mult și ei (copiii fiind) nu o lăsau prea mult singură, pentru că atunci când îi vedea pe ei își ștergea lacrimile.

Copiii au fost luați mai mult din N-V Greciei, pentru că acolo erau lupte. Cel care a dat ordinul de a aduna copiii și a fi trimiși în fostele țări socialiste a fost Leonidas Kirku, care după anul 2000 a dat un interviu recunoscând că cea mai mare greșală care au făcut-o a fost să ia copiii, cu sila, din familiile lor. Acest interviu a fost dat publicității numai după moartea lui.

Iarna, mama împreună cu copiii erau în Panorama (un sat vecin) la neamurile tatei, unde frații mei au mers la școală, pentru că în sat era totul ars de nemți, fiind pustiu, tata era singur și și-a făcut o casă mai mică

unde să poată sta. Pentru că era un om foarte harnic și gospodar și-a refăcut încet, încet gospodăria, cumpărându-și mai întâi o vacă, și apoi făcând bani, și-a întregit toată ferma.

Când au ajuns primele scrisori de la mine, o vecină bună, Frideriki, le citea scrisorile până au învățat și copiii să citească. Așa am aflat și eu că am un frate care s-a născut după ce am plecat noi. Eu le scriam despre viața noastră din Tulgheș, despre școală, despre cum ne jucam... Probabil, că scrisorile erau cenzurate și părinții mei scriau doar că sunt bine, și ne spuneau să fim cumiți, să învățăm, să devenim oameni. Au trecut prin atâtea greutăți că le era și frică să scrie cât de greu le era. În Grecia era la putere o dreaptă foarte radicală care se temea de comuniști și nici nu se punea problema repatrierii copiilor care au fost luați de la părinții lor.

Populația civilă era la mijloc între armata regală și cea democrată și tata a fost bătut de către armata regală în fața Rinei, reproșându-i-se că a lăsat să i se ia copiii. Dacă nu ar fi făcut asta l-ar fi omorât armata democrată (Kaceaplades), acuzându-l că era cu armata regală (Buradades).

După 1990 a rulat în România un film „Eleni”, făcut după cartea cu același nume a lui Niku Gatzoyiannis. Acesta, împreună cu surorile lui, a fost trimis în America, la tatăl lor, care lucra acolo. Mama lor, Eleni, nu a vrut să îi dea și i-a trimis în America gândindu-se că le va fi mai bine acolo decât să fie duși și să nu mai știe nimic de ei. Pentru această vină a fost torturată și executată. Niku avea 9 ani și surorile lui erau mai mari.

Eleni, mama lui Niku, s-a născut în satul Lia, un sat de munte, aproape de granița cu Albania. Satul acesta era un sat foarte vechi, de peste 2000 de ani, unde tradițiile erau păstrate cu sfințenie, transmise din generație în generație. La 11 ani fetele purtau batic pe cap și nu mai aveau voie să stea de vorbă cu bărbații.

Căsătoriile erau aranjate și Eleni la 19 ani a fost logodită și apoi la 19 ani căsătorită cu Hristos, care avea 33 de ani și pe care nu l-a cunoscut. El plecase să lucreze în America la 17 ani și se trăgea dintr-o familie cu 9 copii. Cu banii câștigați și-a ajutat familia, mai ales pe mama lui care a rămas văduvă.

Hristos i-a propus lui Eleni să meargă cu el în America, dar ea a refuzat, pentru că nu voia să-și lase familia care avea mare nevoie de ea. Soțul ei mai venea acasă și din căsnicia lor s-au născut 5 copii – 4 fete și un băiat Nikos. Eleni a avut foarte mare grijă de soacra ei, Fotini, locuiau împreună în casa renovată de soțul ei.

Nikos a auzit de la partizani că vor fi luați copii și trimiși în fostele țări socialiste, i-a spus mamei și aceasta a luat hotărârea să-și trimită copii în America, la tatăl lor. În sat i se spunea – americana – deși ea nu a fost niciodată acolo și nici nu a umblat la școală. Era o grecoaică care știa și ținea tradițiile.

După ce a fost arestată Eleni, casa lor s-a transformat într-un loc de interogatoriu și tortură pentru prizonierii armatei democrate. Din satul lor au fost cinci – două femei, Eleni și o mătușă, și trei bărbați. În același lot au mai fost 14 persoane.

Un copil de 15 ani, care a mers să bea apă a văzut coloana de 19 persoane, care înainta sub paza puștilor, în munte. Nikos l-a găsit pe acest băiat și a stat de vorbă cu el. I-a spus cine erau cei care îi escortau pe cei 19 la execuție, i-a povestit cum arăta mama lui, care fusese torturată, iar mătușa parcă nu era în toate mințile. Unul dintre prizonieri nu a mai putut umbla și l-au pus pe un măgar.

Când au ajuns lângă o prăpastie s-au auzit focurile de armă, au fost executați, în 28 august 1948 și toți au căzut în hău, ca într-o groapă comună.

Bunicul său i-a confirmat că atunci când a căutat cadavrul lui Eleni, pentru a-l înmormânta creștinește, prezenta urme de tortură.

Soldații din armata democrată s-au întors în sat fără prizonieri. Satul Lia a fost în 1940 sub ocupație italiană, apoi germană și apoi a venit războiul civil.

Când și-a trimis Eleni copiii în America au plecat trei fete și un băiat (Nikos), rămânând acasă, cu mama, o fiică, Glicheria, care avea 15 ani.

Când a fost arestată Eleni au luat-o și pe fată, dar în timpul anchetei i-a întrebat pe anchetatori cu ce e vinovată fiica ei, și până la urmă i-au dat drumul. Toate acestea Nikos le-a aflat de la o femeie care a scris o declarație în timpul anchetei, a fost lăsată să plece, dar ulterior, i-au luat copilul.

Timp de 10 ani Nikos nu a putut lua legătura cu familia, nu a putut să meargă în Grecia, știa ce s-a întâmplat, dar nu a putut să facă nimic.

După terminarea războiului civil, Glicheria (sora rămasă în Grecia) a mers și ea în America și toți cei cinci frați și-au făcut familii acolo, neîntorcându-se niciunul în Grecia.

Când Nikos a revenit prima oară în Grecia avea 21 de ani și toată lumea îi spunea că seamănă foarte mult cu mama lui.

Lui Nikos i-a fost foarte greu să învețe limba engleză, dar în clasa a VII-a un profesor i-a spus să scrie amintiri din Grecia. El a scris despre mama lui și profesorul, profund impresionat, i-a sugerat să urmeze o carieră jurnalistică.

Nikos și-a făcut studiile în America și a lucrat la „New York Times”, ca reporter. Multă vreme nu a putut să scrie despre tragedia familiei sale.

În 1969 la parastasul mamei sale și a mătușii executată împreună cu ea, a fost acolo cu două dintre surori și când au fost scoase osemintele pentru a fi sfințite, preotul a spus că mama lui a fost executată pentru că și-a apărat familia și nu a fost implicată politic.

În momentul acela și-a dat seama că trebuie să facă cercetări și să scrie tot ce s-a întâmplat ca să rămână mărturie a atrocităților războiului fratricid.

Așa a luat naștere cartea *Eleni*, care a apărut în 1983, în limba greacă. Americanii în 1985 au făcut și un film. Filmul se termină cu o notiță în care se spune că 28000 de copiii au fost luați de la părinții lor și trimiși în pribegie.

Nikos a făcut cercetări, s-a interesat în Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, Austria, Germania, încercând să dea de urma celui care a dat ordin să fie omorâtă mama lui. Era foarte supărat și în toți anii în care

l-a căutat a avut un singur gând: să-l omoare! Ura aceasta a fost alimentată mult timp, mai ales că a fost foarte greu să dea de urma persoanei respective. L-a găsit până la urmă în Grecia; era bătrân, peste 70 de ani, și a dat de el într-o casă de vacanță unde era împreună cu familia.

Când a sunat la ușă, s-au auzit niște voci de copii care își strigau bunicul și în momentul acela toată ura adunată de-a lungul anilor s-a stins brusc, Niku s-a gândit la cei trei copii ai lui, și în momentul acela a renunțat la crimă. A stat de vorbă cu el, dar acesta nu recunoștea că a dat ordin să fie omorâți civili. Era un om bătrân, a plecat și l-a lăsat în pace.

În timpul acestor căutări, a stat de vorbă cu supraviețuitorii săteni, cu cei care au luptat atunci și așa a cunoscut-o mai bine pe mama lui care a fost o femeie dârză, luptătoare, în stare să facă orice pentru copiii ei.

Tata nu a renunțat niciodată la ideea de a ne aduce înapoi (pe mine și pe Eleni) în Grecia. A strâns bani să cumpere o casă pentru noi în Grevena, dar nu a reușit și mai târziu a cumpărat o casă la Târnovo (în Tesalia).

Asta se întâmpla după 1962 și în Grecia în 1967 s-a instaurat dictatura militară a lui Papadopoulos până în 1974, când granițele s-au închis și planurile tatei s-au dat peste cap.

Dacă noi am fi încercat să ne întoarcem în Grecia am fi avut mari probleme, pentru că eram într-o țară comunistă și legăturile erau sistate.

Eu între timp mi-am văzut de viața mea și după ce a căzut dictatura militară am început să mă gândesc cum să ajung să îmi revăd familia și țara. Mi-am făcut pașaport, am fost la București să-mi iau viza de intrare în Grecia (pentru că eram apatridă), m-am prezentat la Securitate care mi-a pus în vedere ca la întoarcere să descriu tot ce am făcut în Grecia, pe unde am umblat, cu cine m-am întâlnit etc.

Am plecat împreună cu Ave în 1979, luna iulie, când Ave avea 12 ani. Am călătorit cu un autocar și la telefon eu i-am spus fratelui meu, pe care nu l-am văzut niciodată, că ajungem în Salonic la ora 13, în stația de lângă Tribunal. Noi am ajuns acolo la 7 dimineața și nu ne aștepta nimeni. Ne-am așezat împreună cu Ave pe treptele Tribunalului și așteptam, uitându-ne la cei care treceau. Eu nu aveam stare și mă tot plimbam lăsându-l pe Ave să aibă grijă de bagaje. La un moment dat am văzut un tânăr înalt, frumos, intrând într-o tavernă care era pe partea cealaltă a drumului, l-am urmărit și când a intrat în agenția de turism care era alături și a pronunțat cuvântul Rumania i-am pus mâna pe umăr, s-a întors și când am văzut că seamănă cu mama, mi-am dat seama că el este Sterghios. El s-a întors, m-a îmbrățișat și mi-a spus în greacă: „Vino surioara mea, unde ai fost atâția ani”. În fața tavernei, la o masă era Kula, soția lui împreună cu Dina (fata lor care făcuse pojar cu complicații pulmonare și tocmai o scosese din spital) și sora mea, Rina, care venise din Suedia să se întâlnească cu mine și să-l vadă pe tata care era grav bolnav. Rina a început să plângă în hohote, strigând: „Surioara mea, unde ai fost atâția ani, de atâta timp te plimbi aici prin fața noastră și nu mi-am dat seama că ești tu!” Lumea din jur s-a adunat fiind foarte impresionată de tragismul situației.

Înainte de a pleca în Grecia eu îl visasem pe tata, la cimitir, săpându-și singur groapa, dar fiind în picioare și trezindu-mă m-am gândit că tata e bolnav, dar nu îmi spune nimeni nimic. Rina a vorbit cu mine la telefon, plângând, că tata e pe moarte. Eu, după ce am visat am știut că tata e bolnav, dar i-am spus Rinei că tata nu va muri.

Mi-am revăzut părinții, dar mama s-a uitat lung la mine, pentru că eram brunetă și eu plecasem de acasă blondă, culoarea părului mi s-a schimbat la vârsta de 14 ani. Eu aveam 39 de ani și mama nu se aștepta

să arăt așa; a stat un pic și și-a adus aminte că aveam o cicatrice pe brațul stâng, mi-a luat repede mâna, a văzut-o și atunci a fost sigură că eu sunt fata ei.

Am stat o lună în Grecia. După ce a ieșit tata din spital eu i-am făcut tratamentele, inclusiv injecțiile.

Ne-am dus în sat unde casele nu erau încă reconstruite, fiind arse de nemți. Cea mai mare sărbătoare, vara, era 15 august de Sfânta Maria, când toți grecii se duc în satele lor și sărbătoresc în piață, sub un platan mare, se strâng toți, povestesc, petrec și dansează. Timp de 31 de ani, mama care era fiică de preot, nu a participat la petrecere de când ne-au luat pe noi; și atunci, în vara anului 1979, a condus hora, urmată de mine și de toți sătenii. La sfârșit toată lumea s-a bucurat și a aplaudat cu lacrimi în ochi. Mama era foarte bucuroasă.

M-am întâlnit cu surorile mamei: Evanthia (mama lui Nikos și Andreas cu care eram verișoară; Nikos lucra la restaurantul lui tata care se deschidea vara, se numea Theoharis, și câștiga și el un ban, Andreas era învățător), Sophia și copii ei, fratele ei Apostolis cu copii Nikos și două fete gemene: Afrula și Theopisti, unchiul Theodoros.

Am revăzut foarte multe prietene din copilărie, cu care ne jucam vara sub platan; îmi aduc aminte cum ne ascundeam împreună de bombardamentele avioanelor Marshal.

Am fost și la nașa mea de botez, i-am cunoscut copiii. Noi eram o familie foarte mare (27 de veri primari) și eu atunci i-am cunoscut pe foarte mulți din ei pentru prima dată și mi-am dat seama că aici în Grecia am o familie foarte mare, care deși era a mea, nu m-am putut bucura de ea atâția ani. Timpul care a trecut nu se putea întoarce și toată copilăria, adolescența și tinerețea mea a fost departe de țară și de ai mei. Când eram în România mă gândeam că atunci când voi pune piciorul pe pământ grecesc am să mă aplec și am să sărut pământul. Așa am și făcut!

Am vizitat multe locuri frumoase din Grecia, vestigii antice, în Epir, multe locuri despre care știam că există, dar pe care nu le văzusem niciodată.

Părinții mi-au dat ceva bani și am cumpărat bijuterii la fete. În România nu se găsea nimic și am dus acasă gumă de mestecat și bijuteriile ascunse în pâine din care am scos miezul. Acolo am pus și 50 de dolari pe care mi i-a dat vărul meu Nikos (care a lucrat cu tatăl său în Irak). La graniță, la Giurgiu, în portmoneu aveam doar banii românești destinați călătoriei până la Oradea, dar la control vameșii români mi i-au luat și după ce am trecut granița am fost nevoită să schimb la niște studenți greci cei 50 de dolari ca să am bani să ajung acasă.

Eleni a vrut și ea să meargă în Grecia, în 1972, când în Grecia era încă dictatura militară a lui Papadopoulos și s-a dus la Ambasada Greacă din București și a cerut viza de intrare în țară. Cei de acolo nu au vrut să i-o dea, pentru că România era un stat comunist cu care dictatura militară nu avea nici o relație. Eleni a insistat, plângând, întrebându-i cu ce a fost ea și sora ei (și atâția alți copii) vinovate că au fost luate de la părinți în timpul războiului civil și au fost nevoite să trăiască atâția ani departe de familie și de țară. Cei de la ambasadă au fost impresionați și i-au pus viza în pașaport.

Așa a ajuns Eleni înaintea mea acasă și a stat o lună, și apoi și-a prelungit încă o lună viza, mergând cu Rina la ambasadă, în Athena.

Eleni a plecat cu trenul și a coborât la Salonic, unde fratele nostru Sterghios (născut după ce am plecat noi) făcea armata. Fratele meu a cerut permisie pentru ca să meargă să-și ia sora de la gară și să o cunoască; superiorii lui nu au vrut, pentru că Eleni venea dintr-o țară comunistă și atunci el s-a supărat și le-a spus că dacă nu îl lasă, ia steagul Greciei, merge la gară să-și cunoască sora și apoi pot să îl și împuște dacă vor. A spus același lucru ca Eleni că nu au copiii nici o vină că au fost luați în timpul războiului civil și atunci superiorii lui i-au dat o săptămână permisie, fiind impresionați de starea de fapt.

În gară, Eleni a coborât și, după poze, l-a recunoscut pe fratele nostru și împreună s-au dus la părinți, în sat. Eleni avea 29 de ani și tatăl meu, în fiecare seară, când dormea se ducea la ea și o mângâia și o acoperea ca pe un copil mic. Vroia să-i dea afecțiunea și iubirea pe care nu a putut să i-o dea atunci când era un copil.

Tot în 1972, în septembrie, soțul Rinei (sora mea) a plecat să muncească în Suedia, pentru că în Grecia afacerea lui nu mergea și avea o grămadă de datorii. Sora mea Rina a rămas cu două fete mici și Costachi i-a trimis bani să plătescă datoriile. În 1974 a plecat și Rina cu cele două fete și au rămas acolo până în ziua de azi.

În 1979 când m-am întors din Grecia sufletul meu era foarte răscolit, realizând ce mi s-a luat din viață, aveam părinți, dar nu m-am bucurat de ei. Noi eram copii și ne mai luam cu joaca, dar ei au suferit foarte mult în perioada asta.

Rina, sora mea, mi-a povestit prin ce au trecut cu toții. Armata regală (buradades) l-a acuzat pe tata că de ce a fost de acord să-i ia copiii armata democrată, și l-au bătut în fața Rinei. Cu cât plângea mai tare Rina cu atât loveau mai tare.

Peste un timp l-au dus în Insula Makronissos, pentru că l-au confundat cu un luptător Theoharis, din armata democrată. L-au ținut acolo 11 luni în care a fost bătut și torturat în scaunul electric până când un gardian și-a dat seama că e o confuzie și le-a spus: „Ce faceți? Nu este acesta Theoharis! El a murit pe front!” Și așa l-au eliberat și a scăpat de exilul ca deținut politic în Insula Makronissos.

Între timp mama l-a născut pe fratele meu Sterghios și împreună cu Rina au fost duse la corturi în comuna Ziaka, tot în exil. A venit un frate de-al mamei (unchiul Apostolis) i-a luat de acolo și i-a dus la el acasă, la Grevena, până când tatăl meu a fost eliberat și s-au întors cu toții la Smixi.

Tot în perioada asta, tulbure pentru Grecia, unchiul meu Theodoros, care era sanitar, a fost închis în Insula Ghiura, ca deținut politic, unde a stat aproape 20 de ani. Soția lui, Hariclea, a plecat în URSS și după ce a căzut dictatura militară în Grecia, în 1974, s-a repatriat. Nu au avut copii.

După prima mea vizită în Grecia, în 1979, am putut să plec din doi în doi ani să-mi vizitez țara natală, părinții și neamurile.

În 15 august, toată populația satului Smixi se aduna să se întâlnească și să sărbătorească Adormirea Maicii Domnului. Fratele meu avea un restaurant și un hotel în sat și eu îl ajutam la treburile zilnice. Era mult de lucru, era sărbătoare, se dansa, se cânta și era o atmosferă foarte frumoasă.

În 29 iulie 2013, eram în Grecia, la restaurantul fratelui meu și s-a apropiat de mine un domn, s-a prezentat Dimitrios Kapsalis și mi-a dăruit o carte scrisă de el, apărută în 2009 în Grecia, în care povestește amintiri din tinerețea lui, când a luptat de la 16 ani împotriva nemților, apoi în războiul civil și perioada în care a fost exilat 4 ani în Insula Makronissos pentru reeducare.

El știa că eu fac parte din copiii luați de la părinți și s-a gândit că această carte pe care a scris-o e încă o mărturie a atrocităților comise în timpul războiului civil.

Tatăl lui l-a botezat pe tatăl meu și sora lui, Hrisanti, a botezat-o pe sora mea cea mică, Rina.

Dimitrios era tot din Smixi, născut în 1925. Împreună cu alți tineri din sat (avea 16 ani) a luptat în 1940 împotriva italienilor și apoi din 1941 până în 1944 împotriva nemților.

Describe în carte bucuria grecilor când s-au terminat cei 4 ani de război, dar aceasta a fost de scurtă durată, pentru că în decembrie au intrat în Athena englezii cu americanii care doreau reinstaurarea monarhiei.

Grecii (mai ales cei din nord) nu voiau acest lucru, pentru că Regele George al II-lea nu a fost alături de ei în timpul războiului, plecând în Africa de Sud.

Englezii l-au adus înapoi, o parte din greci s-au împotrivit și așa a început războiul civil. Regele moare în 1. 04. 1947 și în locul lui vine în 21. 04. 1947, fratele lui, Pavlos, care era căsătorit cu Frideriki.

În 1949, foarte mulți partizani au trecut în Albania, pentru că luptele erau în apropiere de graniță. Dimitrios a fost rănit și nu a vrut să plece. Autoritățile l-au trimis în exil în Insula Makronissos. În carte sunt descrise condițiile în care trăiau, în corturi, torturile la care erau supuși. Erau puși să strige / *Trăiască țara / Trăiască armata / Trăiască regele*. Ei refuzau să spună *Trăiască regele* și erau torturați – li se tăia limba, li se băteau cuie în picioare, unii au fost și decapitați.

Printre ei erau infiltrați și trădători care trebuiau să raporteze superiorilor ce vorbeau foștii partizani între ei.

Mulți tineri aflați la reeducare, acuzați că ar fi comuniști, au aflat abia acolo, în Makronissos despre comunism, fără să știe până atunci ce înseamnă asta.

Acest proces de reeducare a avut două etape: prima din 1949 până în 1951, și a doua, cea mai grea, din 1951 până în 1953. După aceea a fost eliberat și s-a întors acasă.

După mult timp a scris această carte, amintindu-i pe toți cei care au luptat alături de el, pe cei cu care a împărțit exilul, ce s-a întâmplat cu ei, publicând fotografii și mărturii ale supraviețuitorilor și ale rudelor celor decedați.

Atunci când mi-a dat cartea am stat mult de vorbă, eu povestindu-i prin câte am trecut, el spunându-mi că tot ce a trăit el e scris în carte.

În vara anului 2018, fiind cu fratele meu în Furka, la sora mea Rina, am aflat că Dimitrios a murit în iulie, la vârsta de 93 de ani. Dimitrios a fost înmormântat în orașul Kozani, eu, împreună cu Sterghios și cumnata mea, Kula, am fost la înmormântare.

Un alt grec, Dimitris Servos, a publicat, tot în Grecia, o carte care se numește *Adunarea copiilor* cu subtitlul *Cine se teme de adevăr?*

Dimitris s-a născut și a crescut în Pireu, nu a vrut nici el rege, a luat parte la evenimentele din „Marele Decembrie 1944”, a fost în Elas, unde au fost lupte pentru eliberarea Greciei. În 1945, după Pactul de la Varkiza a fost prins și închis. În iulie 1947 a fost exilat în Ikaria.

Cartea începe cu perioada când în Grecia a venit Regele George al II-lea de Gligsburg. Acesta, cu ajutorul a 30 de familii bogate din Grecia și a politicienilor a instaurat dictatura fascistă, din 4 august 1936, la conducere fiind Ioanis Metaxa.

Oligarhia economică a Greciei era formată din cele 30 de familii ale căror nume sunt publicate în carte. Aceștia aveau în mână toată bogăția țării.

Regele a fost doar o marionetă în mâinile bogătașilor greci și a englezilor care voiau să transforme Grecia în colonie englezească, vizând poziția strategică la Marea Mediterană și zăcămintele de petrol.

Un reporter american care a stat de vorbă cu regele a scris că acesta i-a făcut impresia unui om slab, fără personalitate, care nu avea nici un sentiment față de poporul grec.

Dictatura din Grecia nu a semănat cu cea a lui Mussolini din Italia sau a lui Franco din Spania, ci a fost mai mult o dictatură polițienistă, și nu militară.

Ofițeri greci au fost trimiși în Germania, pentru a fi instruiți de către naziști. Această perioadă este una dintre cele mai negre pagini din istoria contemporană a Greciei.

Metaxa (numit TATA) a făcut prima adunare a copiilor educați în spiritul nazist. În carte sunt publicate numeroase fotografii cu copii de grădiniță care erau învățați salutul nazist. Acești copii aveau să facă parte din organizația neonazistă a Greciei, numită EON, care și-a desfășurat activitatea până în 2 mai 1941, când armata germano-italiană a ocupat Grecia continentală.

A doua adunare a copiilor a fost făcută în iunie 1947 de Frideriki (numită MAMA), care a strâns 30000 de copii în ghetouri (Pedopolis – Orașe pentru copii). Acești copii au fost educați în spiritul nazist, urmând doctrina lui Hitler, mulți au fost vânduți sau dați spre adopție americanilor.

În timpul războiului civil, în 1948 au fost luați 18000 de copii de la familiile lor și duși în fostele țări socialiste.

Metaxa întoarce foaia împotriva naziștilor, dar moare în 1941, iar ofițerii EON, cu tot ce au reușit să strângă de la poporul grec, fug în Egipt. Toată familia regală fuge și ea.

În 28 octombrie 1940 când Mussolini a spus că va face din Grecia legiune, ca acum 2000 de ani, poporul grec s-a împotrivit și a răspuns cu cuvântul OHI (NU). De atunci în fiecare an la această dată se sărbătorește refuzul grecilor de a ceda în fața fascismului. Această zi este a doua Zi Națională a Greciei.

După războiul civil, în Grecia, situația politică și economică era dezastruoasă. Oponenții monarhiei au fost închiși și mulți greci au luat calea pribegiei, pentru că în Grecia nu mai aveau cu ce să trăiască. Multe sate au fost arse, populația decimată, mulți au plecat în America, Canada, Australia. Din perioada aceea au rămas foarte multe cântece de pribegie.

Multe familii n-au vrut să-și dea copii și au plecat cu toții. S-au împrăștiat în toată lumea și după ce situația politică și economică a Greciei s-a stabilizat, s-au repatriat.

Printre ei a fost și scriitorul Menelaos Ludemis, născut în 1912 la Constantinopole. A scris 48 de cărți, multe din ele fiind traduse în toată lumea.

A fost victima războiului microasiatic din 1922, copil fiind, ca să supraviețuiască a trebuit să lucreze de mic. L-a cunoscut foarte bine pe scriitorul grec Nikos Kazantzakis.

După ce a început războiul civil, el împreună cu alții au fost duși în lagăr, de unde au scăpat și a venit în România. Eu l-am cunoscut când a venit la Oradea să pună în scenă piesa *Thodula*. I s-a luat cetățenia greacă, devine apatrid (ca mine), călătorește foarte mult (China, Vietnam).

În 1976 se reîntoarce în Grecia, redobândind cetățenia greacă. Moare după un an și este înmormântat cu funeralii naționale. A fost un mare patriot și luptător pentru drepturile omului.

Fratele meu Sterghios are 4 copii: Theoharis, Konstandina, Marianthi și Evanghelia. Toți sunt căsătoriți și au copii. Sunt o familie frumoasă și sunt cu toții în Grecia.

Fratele meu, Sterghios și cumnata mea Vasiliki (zisă Kula) au avut grijă de părinții mei la bătrânețe și i-am spus (fratelui meu) că nu știu cum să-i mulțumesc pentru tot ce a făcut pentru ei. Acum la bătrânețe, îmi dau seama ce înseamnă, ca părinte, să ai lângă tine copiii, să aibă grijă de tine.

În 1982, când mă pregăteam să plec din nou în Grecia, a trebuit să completez dosarul pentru eliberarea pașaportului. Acolo erau diferite formulare și declarații care trebuiau completate. Eu am lăsat dosarul

completat pe masă, în sufragerie și m-am grăbit să plec la serviciu, de după-masă. Fetele mele, care erau deja mari Ave – 15 ani, Livia –12 ani și Beba 11 ani, curioase fiind, au răsfoit formularele și au văzut că acolo scria că eu sunt divorțată, și că Ave are alt tată, nu pe Liviu. Ave nu le-a spus nimic în toți anii ăștia, pentru că își aducea aminte de tatăl ei biologic doar prin scandalurile care le făcuse. Liviu nu a făcut nici o deosebire între fete dăruindu-le aceeași dragoste. Singura nelămurire a fetelor era că de ce o cheamă pe Ave, Clonda, dar își spuneau că, probabil, a fost o greșală când s-au întocmit actele.

Citind acum în dosar adevărul, au început să plângă și când am venit seara acasă, mă așteptau toate trei la ușă, cu Ave la mijloc, pe care o îmbrățișau și o pupau spunând că: Ave e surioara noastră și noi o iubim chiar dacă nu avem același tată! Plângeam și eu împreună cu ele, le-am luat în brațe pe toate trei, încercând să le liniștesc. Așa s-a rezolvat de la sine misterul numelui lui Ave.

Peste ani, în martie 2015, când tatăl, al cărui nume îl purta a murit, Ave a venit din Grecia și s-a ocupat de înmormântare.

După 1981, când în Grecia a venit la putere Partidul Social Democrat – PASOK – cu Papandreu prim-ministru, s-au organizat tabere pentru copiii greci din diasporă. Eu le trimiteam întotdeauna pe Livia și Beba (Ave fiind deja prea mare) în Grecia, unde se întâlneau cu copiii din toată lumea, ai căror părinți erau departe de casă. Așa au învățat foarte bine limba greacă. Prima dată au fost în 1983 la Aghios Andreas lângă Salonic, iar în 1984 și 1985 au fost la Nea Macri lângă Athena.

În 1985 împreună cu Ave, care avea deja 18 ani, am fost la Platamonas la prietena mea Niki. I-am cunoscut familia și ne-am simțit foarte bine. La fiecare vizită de-a mea în Grecia, de 15 august mergeam în sat ajutându-l pe fratele meu la restaurant, întâlnind toate neamurile și prietenele mele din copilărie.

Ave, după ce a terminat liceul, a vrut să plece din România. În noiembrie 1989 a plecat la sora mea Rina, care era cu familia în Suedia. Am condus-o la gară și pe peron era foarte multă lume, printre ei și mulți securiști, pentru că se știa că trenul acela pleca în străinătate. Simțeam o tensiune foarte mare și mi-era frică să nu o întorcă din drum, pentru că pe foarte mulți călători i-au dat jos din tren și nu i-au lăsat să plece.

M-am abținut cu greu să nu plâng ca să nu dau de bănuț și să existe vreo suspiciune că Ave pleacă definitiv din țară și nu se va mai întoarce.

După ce am ajuns acasă, Liviu plecase la serviciu și eu am izbucnit în plâns, în timp ce Livia și Beba îmi spuneau că nu am rămas singură și că le am și pe ele!

A venit revoluția în România, și autoritățile suedeze au vrut să o trimită pe Ave înapoi, după ce i-a expirat viza, dar ea nu a vrut și a rămas să lucreze acolo. Stătea la Rina și s-a înțeles foarte bine cu fata cea mică a lor, Athanasia. Acolo l-a cunoscut pe viitorul ei soț, Vaios, care este tot grec, și care venise în Suedia, împreună cu părinții, o soră și un frate, în timpul dictaturii militare a lui Papadopoulos.

S-au căsătorit și acolo s-au născut cei doi copii Panaiotis (Panos) și Glicheria (Glika). Vaios era profesor de muzică și au muncit cu toții în Suedia, făcându-și o casă nouă în Palama, în Grecia, pe locul celei părintești. După ce socrii lui Ave s-au pensionat, în 1997, s-au repatriat și Ave împreună cu familia i-au urmat.

Eu în acest timp, între 1996 și 1999 am îngrijit-o pe soacra lui Rina. Plecasem să lucrez să-mi ajut familia. La început nu prea am fost acceptată de neamurile cumnatului meu, dar prin îngrijirea pe care i-am dat-o Marthei, am devenit indispensabilă. Soacra lui Rina, Martha, avea parkinson și eu știam să fac presopunctură și am ajutat-o foarte mult. Între timp au observat și ei că bătrâna e mai bine și m-au apreciat la adevărata mea valoare.

Am stat acolo trei ani, veneam acasă în luna august când Rina, împreună cu familia ei veneau din Suedia în Grecia. Câștigam bani frumoși pe care nu puteam să-i fac la vremea aceea în România, fiind pensionară din iunie 1995.

Banii câștigați (drahme) îi depuneam la Banca Agricolă, unde lucra cumnata mea, Kula, soția fratelui meu, Sterghios. Pentru că trebuia să-i transform în dolari și banca nu avea, am fost convinsă de o cunoștință bună să-i dau lui toți banii, cu promisiunea că îmi va aduce echivalentul în dolari. Kula mi-a spus să nu am încredere, dar eu nu am ascultat, am scos toți banii și i-am dat fără nici un act. Era februarie și eu în vară mă întorceam în România, pentru că se căsătorea Livia și banii erau pentru nuntă și pentru familia ei.

După un timp am primit doar o mică parte din bani și mi-a spus că o să-mi aducă și restul. În momentul acela am intrat în panică și am albit toată într-o noapte. Mi-am dat seama că am muncit degeaba atâta timp și nu îmi voi vedea banii niciodată.

Mă mai întâlneam cu el și îl tot întrebam când îmi dă banii, pentru că se apropia ziua când trebuia să plec în România și banii nu erau nicăieri. El îmi spunea să am răbdare că voi primi banii. Ce se întâmplase: cu banii mei, Nikos a deschis un bar, la Grevena, a investit în spațiu, mobilă, marfă, a deschis și se gândea că până

plec eu va face bani și se va aduna atât cât să-mi plătească datoria. Așa s-a și întâmplat, până la urmă: în ultima seară înainte de a pleca, pe la zece și ceva a venit și mi-a adus toți banii și cu dobândă pe deasupra.

Eu am avut încredere, dar tensiunea în care am stat 3 luni de zile m-a îmbătrânit enorm. Până la urmă s-a rezolvat totul cu bine, am făcut nunta și i-am dat banii Liviei.

M-a afectat foarte mult faptul că nu puteam să fiu lângă familia mea, să-mi ajut copiii, după puterile mele.

Plângeam foarte mult și, în seara zilei de 1 iunie 1998 la ora zece și douăzeci, eram în bucătărie să-i pregătesc Marthei apă caldă să ia medicamentele, și am văzut, afară, pe balcon, un glob luminos, roșu, strălucitor; m-am speriat și nu știam ce se întâmplă! Dintr-o dată prin marginea ușii care era închisă, globul a pătruns în încăperea și s-a transformat într-un porumbel, mare, care se tot învârtea în jurul meu. Eu m-am speriat și am fugit în cameră la bătrână, dar el nu a intrat acolo, se oprea mereu la ușă. De trei ori am fugit și m-am refugiat în cealaltă cameră, dar porumbelul, care era foarte mare, se tot învârtea în bucătărie fără să intre odată cu mine acolo. Martha m-a întrebat ce se întâmplă și eu

i-am spus: Aici e un porumbel de foc! și atunci ea mi-a spus: „A, fata mea, e Sfântul Duh!” (peste o săptămână erau Rusaliile!). Și eu atunci m-am închinat, și am spus în românește: „Doamne ajută-mă!” În momentul acela zburând peste capul meu, cu aripile mari, întinse, porumbelul a ieșit prin geamul închis și din momentul acela toate problemele foarte grele cărora nu știam cum o să le fac față, s-au rezolvat ca printr-o minune! Primisem o binecuvântare!

Fiind apatridă, a trebuit în Grecia să obțin cetățenia greacă, am făcut rost de martori și la Grevena am obținut cetățenia, mi-am făcut actele, pașaport, buletin. Întorcându-mă în România a trebuit să-mi rezolv situația și aici. Data nașterii din actele mele din România era alta decât cea reală și când am întrebat o cunoștință de a mea, un procuror, ce se poate face, el mi-a spus că nu se poate rezolva decât prin Ministerul de Externe. Seara am primit un telefon de la o altă cunoștință de-a mea care știa că eu fac presopunctură, care

m-a rugat să o ajut pe o prietenă de-a ei care rămase blocată de spate.

M-am dus a doua zi și am văzut pe stradă firma unei avocate pe care o cunoșteam, pe care o deblocasem cu ceva timp în urmă. Am intrat la ea și i-am spus ce probleme am cu actele și într-o săptămână am avut hârtiile gata! M-am dus la București, unde actele trebuiau legalizate de notar, înainte de a merge cu ele la Ambasadă. Acolo era foarte multă lume și eu eram în criză de timp. Așteptând și neștiind ce să fac, dintr-o

dată, notarul ridică privirea și mă întreabă direct pe mine – „Doamna ce dorește?” Eu i-am arătat actele, el le-a autentificat imediat, mi-a arătat unde găsesc un taxi și am ajuns la timp la Ambasada greacă, de acolo la tren și apoi înapoi la Oradea, acasă.

În 1998, fiind în Grecia, la Ave, care se reîntorsese din Suedia în 1997, cumnatul ei, fratele lui Vaios, Evanghelos, s-a îndrăgostit de Beba. A venit la mine să o ceară de nevastă și eu i-am spus că fiind cea mai mică a fost un pic răsfățată și să aibă răbdare cu ea. S-au căsătorit în Grecia, plecând apoi în Suedia, unde trăiesc și acum având doi copii: Alexandros, născut în ianuarie 2003, și Niki, născută în decembrie 2005.

În 1992, Liviu s-a pensionat și aproape că a intrat în depresie simțindu-se inutil. Atunci eu i-am propus să facă el piața și la început a fost destul de greu. Dar apoi s-a obișnuit și mergea în fiecare marți și vineri când veneau cunoștințe de-ale noastre de la Tileagd cu produse proaspete: lactate, ouă, zarzavat etc.

În timp ce eu lucram în Grecia, Liviu era acasă cu Beba, care lucra la Sogema, câștiga destul de bine și ajuta la cheltuielile casei.

Mama mea a murit în 29 august 1994. Eu nu am putut să merg la înmormântare, dar am visat că mama era într-o barcă, pe un fluviu foarte murdar, barca s-a răsturnat și mama a căzut în apă. M-am trezit și m-am gândit că s-a întâmplat ceva rău cu mama și spre seară am primit un telefon și am aflat că mama a murit. Eleni era acolo și a ajutat la înmormântare.

După 7 ani, când, așa cum e obiceiul, se scot oasele, am fost și eu la sfințire, când s-au pus oasele în osuar la biserică și tatăl meu mi-a spus că acum locul e gol și urmează să-l ocupe el. Eu l-am îngrijit pe tata aproape 2 luni și când am plecat și-a luat rămas bun de la mine pentru totdeauna. A murit în 18 februarie 2001.

Liviu l-a cunoscut pe tata în 1999 când a venit cu mine în Grecia și l-am dus la rude, la prieteni și fiind acolo și Rina cu soțul ei, Costachi, Liviu i-a spus așa: Costachi, noi suntem cei mai fericiți bărbați din lume pentru că avem două soții minunate. Rina nu a uitat niciodată ce a spus Liviu atunci și mereu ne aducem aminte.

Am fost cu Liviu și la Athena, unde era Eleni, am vizitat orașul care i-a plăcut foarte mult.

Livia a făcut Facultatea de Horticultură la Timișoara, acolo l-a cunoscut pe soțul ei, care era student la Medicină Veterinară. S-au căsătorit și au doi copii – un băiat Andrei Dimitros, născut în 2003, și o fată, Anna Sofia, născută în 2007.

Fiind asistentă pediatră și lucrând toată viața cu copiii, am căutat să fiu lângă fetele mele când trebuiau să nască. M-am împărțit între cele trei fete, umblând din Grecia în Suedia și apoi în România. Am șase nepoți minunați – trei băieți și trei fete – și mă bucur că sunt sănătoasă și pot să fiu în continuare lângă ei.

Liviu, soțul meu minunat, a murit în 8 octombrie 2008 și de atunci cam jumătate de an mi-o petrec în Grecia, unde ne întâlnim, vara, cu toții.

După vechiul obicei, de 15 august, merg în sat, ajutându-l pe fratele meu la restaurant.

În 2000, vara, plecând cu Liviu în Grecia, am fost la nunta nepoatei mele Atanasia (Sula), fata sorei mele Rina, cu Nectarios. Ei au rămas câțiva ani în Grecia, apoi s-au mutat în Suedia, unde trăiesc și acum.

În aceeași vară, ne-am dus cu familia la Halkidiki, la mare, la Furca, apoi la Athena, la sora mea Eleni, am fost la muzeu, la Acropole. Am fost la Verghina, un sat mic în Macedonia, sit arheologic, unde în 1977 s-a descoperit mormântul Regelui Filip, tatăl lui Alexandru Macedon, care era intact, neatins de jefuitorii de morminte. În Antichitate localitatea se numea Eghes. Liviu, împreună cu Costachi, s-a dus la o tavernă, și eu m-am întors la magazinul de suveniruri să cumpăr cartea cu Verghina. Am mers direct, fără să mă orientez pe unde trebuie să mă întorc, și, la un moment dat, la întoarcere, m-am oprit la intersecția a două drumuri, nemaștiind pe unde să o iau ca să ajung acolo unde erau ei. Liviu, știind că am probleme cu orientarea, l-a trimis pe Costachi, spunându-i să meargă după mine la magazin. M-a găsit așteptându-l la intersecție, pentru că m-am gândit că Liviu precis trimite pe cineva după mine.

Privind în urmă, nu pot să trec peste ce mi s-a luat în copilărie, familia, care, pentru noi, grecii, e sfântă. Am crescut printre străini și a trebuit să mă descurc singură în viață, să iau decizii fără să am lângă mine nici mamă, nici tată. Poporul român, prin „Crucea Roșie”, a avut mare grijă de noi, și mulți din copiii din colonie au avut parte de adăpost, hrană și educație în România, lucruri pe care în Grecia, la vremea aceea, nu le-ar fi avut. Mama mea spunea adeseori „Nu știi cum să mulțumesc poporului român pentru ce a făcut pentru fetele mele”, îmi povestea Rina.

Am avut un soț minunat, am o familie frumoasă chiar dacă suntem împrăștiți în Grecia, Suedia și România. Facem tot posibilul să ne întâlnim măcar o dată pe an în Grecia, la rădăcini. Mergând acolo simt cum mă încarc cu energiile poporului meu, care nu vor seca niciodată.

În ianuarie 2003, m-am dus în Suedia, pentru că Beba trebuia să nască. Am fost cu ea la spital, travaliul a fost destul de lung și eu le-am făcut presopunctură asistentelor suedeze de acolo. În 2005, când Beba a născut al doilea copil, asistentele

și-au adus, aminte și au întrebat „Unde e mama? Să ne facă presopunctură”.

În februarie 2003, m-a sunat Liviu să mă întorc repede acasă, pentru că trebuia să plec la București să depun jurământul de obținere a cetățeniei române. Ne-am dus la Ministerul de Interne, unde m-am întâlnit cu Eleni, care venise și ea din Suedia, de la copiii ei, să depună jurământul. Acolo erau vreo două sute de persoane, mulți arabi, și pe fiecare ne-au luat la rând, ne-au pus câteva întrebări, pe mine m-au pus să citesc românește și m-au pus să spun culorile steagului românesc. Eu eram din 1948 în România, victimă a războiului civil din Grecia, am crescut aici, am studiat și mi-am făcut o familie aici, eram de 55 de ani în România și de-abia acum am putut să obțin cetățenia română. Mi-am făcut actele, buletin și pașaport, nu mai eram apatridă, aveam cetățenie greacă, obținută în 1998, și cetățenie română, obținută în 2003. Când

ne-au luat de acasă, satul era ars, era război și pe noi ne-au luat la grămadă, toți copiii peste trei ani, așa că am venit fără acte, fără nimic. La obținerea cetățeniei grecești a trebuit să vin cu martori care să declare că eu sunt Glicheria Kostuli.

În 2005, aveam plecare cu Liviu în Suedia, pentru că Beba, fiica noastră cea mică trebuia să nască. Liviu a stat în curent și a doua zi s-a blocat de spate, făcând lombosciatică. M-am oferit să-i fac presopunctură, pentru că nu se putea mișca, dar el nu a fost de acord, voind să facă tratament injectabil (B1, B6 etc.), dar în Suedia fără rețetă nu puteam obține injecțiile. Ginerile mele au vorbit cu medicul de la firma la care lucra, relatându-i situația cu socrii săi, medic și asistentă, rugându-l să scrie o rețetă pentru deblocarea spatelui. Medicul a vorbit la farmacie și a rezolvat: i-am făcut 14-15 injecții lui Liviu, dar problema persista. După atâtea injecții, situația era aceeași, nu se putea mișca. Atunci mi-a zis, cu umor: „Haide și fă-mi presopunctură, că las în scris că dacă mi se întâmplă ceva, să nu pățești ceva și tu”. Eu am râs și i-am spus: „Ce poți să pățești de la presopunctură?”

Am început tratamentul, primele ședințe l-au răscolit, dar începând cu a cincea zi rezultatele au început să se vadă. Lui Liviu nu-i venea să creadă. Am continuat până la zece ședințe și apoi s-a pus pe picioare. De atunci, experimentând pe pielea lui, a avut încredere în tratamentele naturiste, văzând rezultatele obținute fără medicamente.

Beba s-a dus la spital să nască și eu am rămas cu Alex, băiatul la a cărui naștere am fost prezentă în 2003.

În decursul vieții mele, de când am învățat metoda de îndreptare a coxalelor prin masaj și presopunctură a lui Saionji Masayuki, am ajutat foarte multă lume și cu toții au simțit efectele benefice ale acestui tratament.

Fiind în Suedia, m-am dus și la sora mea, Rina, deoarece Liviu nu fusese niciodată la ea acasă în Suedia, chiar dacă o cunoștea deja din Grecia.

În 2007 aveam numeroase sângerări nazale, m-am dus la ORL și acolo medicul a vrut să cauterizeze locul cu ajutorul aparatului laser. Eram al doilea caz al lui și mi-a perforat septul nazal. Liviu mi-a atras atenția să nu mă duc pentru că e un loc foarte sensibil, la care eu i-am răspuns în glumă „Ce e, Liviu? Te sperii că voi muri și vei rămâne singur?”. Asta a fost în octombrie 2007 și soarta a făcut ca exact peste un an, în aceeași zi, să moară el.

În decembrie 2007, Livia, fiica mea cea mijlocie, a născut-o pe Anna Sofia la Sfântul Gheorghe. Ne-am dus cu Liviu la botez, am petrecut sărbătorile acolo și Liviu, la sfârșitul lunii decembrie, s-a întors la Oradea. Ginerele nostru, Lori, împreună cu nepotul Aki, care avea patru ani, l-au condus la gară, la Brașov. Acolo, Liviu l-a întrebat pe Aki când o să se mai întâlnească, iar el i-a răspuns foarte serios: niciodată! Acest răspuns l-a afectat foarte tare pe Liviu, care s-a întrebat de ce copilul i-a răspuns așa, doar era nepotul lui și se presupunea că se vor mai vedea în curând. Copiii văd și simt lucruri pe care noi, adulții, nu le vedem, și vorbesc chiar dacă nu înțeleg ce spun.

În august 2008, eu a trebuit să plec în Grecia pentru că aveam de rezolvat niște probleme. Liviu nu se simțea bine, așa că eu, după o săptămână, m-am întors acasă. Liviu era foarte grav bolnav, l-am internat la spital și, după analize, i s-a depistat cancer la colon cu metastaze. În spital nu a fost tratat cu respectul cuvenit unui om bolnav, în vârstă, chiar dacă diagnosticul era așa de crunt și el fusese medic. Eram disperată, nu

puteam să accept că îl voi pierde și voiam să se facă tot ce e posibil ca să-l salveze sau măcar să-i prelungească viața. Din păcate, nu s-a mai putut face nimic și, în 8 octombrie 2008, a murit.

Înainte de a muri, i-a spus vecinei de bloc „Ai grijă de Glika mea, că e singură și nu are pe nimeni aici”. A plecat de lângă mine cu gândul la mine și la faptul că nu am pe nimeni care să mă ajute. Au venit fetele, toate trei, și ne-am luat rămas bun de la el.

Doi ani am rămas singură, Ave era în Grecia, Beba în Suedia și Livia la Sf. Gheorghe.

În 2010, Livia s-a mutat cu familia la mine, unde au stat până în 2011, când s-au mutat la Timișoara, unde locuiesc și acum.

Eleni venea la mine, din Athena, în fiecare an în octombrie și pleca în martie. Petreceam împreună sărbătorile de iarnă și începutul primăverii. Asta a fost până în 2017, când s-a îmbolnăvit. S-a depistat că are leucemie acută avansată, s-a internat la Sibiu, a făcut tratament, au venit copiii ei din Suedia, Claudia și Doru, dar inevitabilul s-a produs în februarie 2018, când a murit. Eu am fost la Sibiu, la ea la spital, când era internată la hematologie și în noaptea în care a murit, acasă fiind la Oradea, m-am trezit noaptea pe la 2-3 și am auzit-o spunându-mi: „Sunt bine, surioară! Ai grijă de tine!”. Dimineața la ora nouă am primit telefon de la Doru, băiatul ei, că Eleni murise noaptea chiar între orele 2 și 3, când am auzit-o vorbind cu mine.

Ce s-a întâmplat a fost o tragedie pentru familia noastră, pentru fratele meu din Grecia și mai ales pentru mine, care am fost ca o mamă pentru ea din momentul în care

ne-au luat de la părinți (eu având atunci 7 ani jumătate și ea 4 ani jumătate).

În vara anului 2018, am plecat în Grecia, unde m-am întâlnit cu sora mea, Rina, la Furka, și cu soțul ei Costacki, bolnav de cancer cu metastaze. A venit și fratele meu împreună cu soția lui și am avut senzația că ne-am luat rămas bun de la Costacki. Ei s-au întors la Grevena să rezolve toate problemele pe care le aveau acolo, pentru că simțea că nu mai are mult de trăit. S-au întors în Suedia, unde a fost internat de urgență în spital. După o săptămână, în iulie 2018, a murit împăcat că a fost pe pământul natal și și-a luat rămas bun de la toți, inclusiv de la mine.

Tot în această perioadă, la scurtă vreme de la moartea surorii mele, Eleni, s-a stins din viață socrul lui Ave, Panaiotis. A murit în februarie, după o grea suferință, îngrijit fiind de fiica mea și de soțul său, Vaios.

Când am fost cu fratele meu la Grevena, în iulie, i-am spus că vreau să o văd pe mătușa mea, Eleni, pe care am iubit-o foarte mult copil fiind – îi spuneam „frumoasa mea mătușă Elenitza”. Ne-am dus la casa ei, am bătut, dar nu ne-a răspuns nimeni. Nu am insistat, și la începutul lunii septembrie am aflat că a decedat.

La o săptămână după aceea a murit cuscrul lui Sterghios, fratele meu. Mă înțeleg foarte bine cu Maria, nora fratelui meu, care de multe ori vine la mine să-și descarce sufletul.

Au fost cinci decese în familie, în 7 luni (2018), care m-au afectat sufletește foarte mult.

Am venit acasă în România, în octombrie 2018, și pe fond de stres și imunitate scăzută m-am îmbolnăvit. A fost o convalescență lungă și grea pentru că am 78 de ani și am încercat să fac tot posibilul să trec cu bine și peste această încercare.

Toți copiii care au fost luați din sânul familiei și duși departe au fost foarte bine îngrijiți de „Crucea Roșie”. Indiferent unde erau, în România sau în restul țărilor foste socialiste, au făcut școală, au învățat limba greacă, pentru că planul era că toți se vor repatria după terminarea războiului.

Cei trei copii din familia Levendi din satul meu, împreună cu care am fost la Tulgheș în colonie erau Evanghelia (Vanghia – îi spuneau), Niki și Nikos.

Evanghelia a terminat facultatea la Iași, s-a întors în Grecia și s-a căsătorit cu un grec. Trăiește și acum în Larissa și mă întâlnesc cu ea, vara, când merg în Grecia.

Niki era cea mai bună prietenă a mea, eram de aceeași vârstă și am fost ca două surori. A lucrat ca și contabilă la Băilești, în 1962 s-a întors în Grecia, s-a căsătorit cu Pavlos, care lucra în Germania. Are 2 copii, unul în Grecia și unul în America.

Nikos avea un handicap motor, dar era un băiat foarte deștept și frumos. A făcut facultatea în România, a plecat în Grecia și apoi a lucrat în Germania. Bani câștigați i-a investit în Grecia, unde și moare în 2017.

În 2016 am fost la nunta fetei lui Ianis, care este fratele celor trei copii, dar pe care nu l-au luat pentru că era sugar. Acolo ne-am întâlnit cu toții.

Familia Levendi mai aveau doi copii Maria și Kostas, care erau mai mari și erau în Larissa și nu i-au prins.

Kostas a fost primar în Smixi și a murit într-un accident de mașină.

O altă familie care era din satul Filipei (vecin cu satul meu), Daguma Vassili și Marigula au fost luați odată cu mine și atunci când eram la Tulgheș, prin „Crucea Roșie” au plecat în Polonia, unde era tatăl lor.

Întâmplarea a făcut ca în 2015, în timp ce eram la un magazin, la cumpărături cu Ave, o fată ne-a auzit vorbind românește și ne-a întrebat dacă suntem din România. Ne-a spus că și părinții ei au fost acolo și când am întrebat-o cum îi cheamă ne-a spus Daguma Marigula. Am aflat că s-au repatriat și acum sunt în Athena.

Alte colege de la Tulgheș, Areti Dadali și Areti Kita s-au repatriat și ele din Polonia în Grecia.

Eleni Zoi – o fată foarte frumoasă și deșteaptă, invidiată de băieți, s-a repatriat în Grecia, dar a murit.

Agni Hondracosta s-a dus și ea în Polonia, unde era tatăl ei. Era solistă la cor și după ce a plecat ea m-au pus pe mine în locul ei. S-a repatriat și ea.

Troca Pandora era slavo-macedoneancă, s-a repatriat în Serbia, iar fratele ei Done, s-a repatriat în Canada, la Toronto. Am vorbit pe skype cu el și mi-a spus că Pandora a murit în 2017.

Iphigenia Barlayanni era colegă de bancă cu Ana Blandiana. Era foarte bună la matematică. A făcut Politehnica la București. În 1974, după căderea huntei militare, aștepta troleibuzul să meargă la Ambasada Greacă pentru viză. Acesta a deraiat, a intrat în ea și a murit pe loc. Au înmormântat-o colegii ei, foștii studenți.

În 1996 și 1999, fiind în Grecia a venit la mine sora ei, care nu a fost luată. M-a întrebat de Iphigenia, i-am povestit tot ce mi-am adus aminte mai ales faptul că era o fată frumoasă, cu ochi albaștri, un om foarte bun.

Victoria Manoli – s-a repatriat în Canada.

Mara Grazoti – prietena mea foarte bună, a venit la Tulgheș de la colonia de copii de la Oradea, care se desființase. S-a repatriat în Australia, unde era tatăl ei și un frate. Mama ei era în Grecia. Corespondam cu ea și în ultima scrisoare mi-a scris că atunci când mama ei a venit în Australia să o vadă, a coborât din avion la Perth, a îmbrățișat-o și a făcut infarct. A murit în brațele ei, inima ei nu a mai putut face față.

Eleni Stefano – colega de bancă a scriitoarei Monica Săvulescu Vouduri, s-a repatriat în Salonic.

Hristu Anastasia și Maria sunt în România, căsătorite cu cetățeni români.

Cealma Konstantina – slavo-macedoneancă a plecat în Serbia.

Colița Afrodita – s-a repatriat în Grecia.

Trimingiu Vasiliki e în Salonic și sora ei, Trimingiu Dumitra, e în Serbia.

Kraciu Vasiliki – slavo-macedoneancă, căsătorită în Salonic.

Petridu Sophia în Serbia.

Țaravini Evdoxia în Athena.

Mañți Vasiliki în Salonic.

Alte colege despre care nu știu nimic Papadopulu Hristina, Sarafi Eftihia, Stamu Afrodita, Vasiliu Caliopei, Veneti Stravrula, Zuchi Sophia, Farțala Evdochia, Spanu Atanasia.

Matheas Țindzilonis e din satul Samarina, vecin cu Smixi. A ajuns în Oradea împreună cu frații săi în timp ce părinții au venit mai târziu prin Cehoslovacia. La desființarea coloniei din Oradea, a plecat la Tulgheș, unde a absolvit 7 clase și apoi a intrat la liceu la Gojdu. A terminat facultatea, s-a căsătorit și are 2 copii, Evanthia și Aris. Trăiește în Oradea.

Makri Artemis era cu un an mai mare decât mine, la liceu. S-a căsătorit cu un român și fiica ei, Viviana, este administratoarea noastră la bloc.

În Oradea, după 1989, comunitatea greacă a scăzut considerabil, mulți alegând să se repatrieze și mulți au decedat.

Am scris această carte la insistențele prietenei și colegei mele de școală, Ana Blandiana, care m-a ascultat povestindu-i fragmente din viața mea și m-a îndemnat să pun totul pe hârtie.

Când mergeam în Grecia, am fost sfătuită de compatrioții mei să scriu, pentru că tot ceea ce am trăit face parte din istorie și e păcat să se piardă.

M-am apucat foarte greu să depăn firul amintirilor, pentru că retrăiam cu fiecare rând scris acele momente teribile prin care am trecut. Dumnezeu mi-a dat o memorie foarte bună și am putut să povestesc cu lux de amănunte tot ce s-a întâmplat.

M-a ajutat la scris prietena mea Daniela Barbu, căreia îi mulțumesc pentru sprijin și încurajare.

Am reușit, de-a lungul anilor să-mi fac prieteni buni pe care îi simt aproape și la care pot să apelez oricând: Dana Avram, Doina Abrudan cu soțul ei Nelu, Ica Romocea, Tereza Tegzeș, Marton Monica și Marius

– vecinii mei care au fost lângă mine în momentele grele, Sălăjan Florica și soțul ei, Nelu, soții Irma și Pali Teleki și mulți alții, cărora le sunt recunoscătoare pentru fiecare gând și faptă bună.

Fetele mele mi-au spus că mă voi elibera de toată povara pe care am dus-o atâția ani, fără să pot povesti ceea ce am trăit. Așa a și fost și mă bucur că am reușit.

Ce mi s-a luat din viață? Copilăria, părinții, țara, prietenii, tot ceea ce înseamnă legătura cu pământul în care m-am născut. Toate vizitele mele în Grecia nu au putut să înlocuiască ceea ce am pierdut și mi s-a luat cu forța.

Îmi doresc să îmbătrânesc frumos, alături de familie și asemenea tragedii cum am trăit eu să nu se mai întâmple niciodată.

Această carte este o mărturisire sinceră a unui grec care a trăit ororile războiului, copil fiind, care a fost luat cu forța de lângă părinți, care a crescut și a învățat într-o țară străină, care a trebuit, la 7 ani să fie mamă pentru sora ei de 4 ani, care a trebuit să lupte permanent cu singurătatea și depărtarea de casă.

Mulțumesc tuturor celor care, de-a lungul vieții au fost lângă mine și m-au ajutat să mă împlinesc și să am o familie frumoasă, la rândul meu.

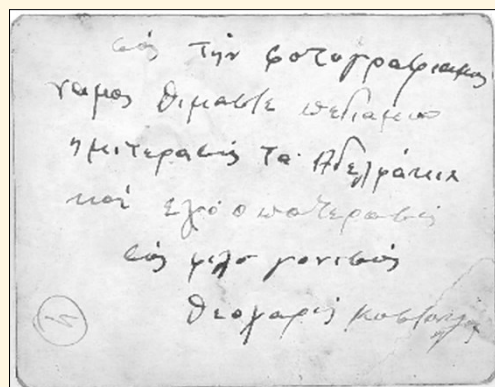
FOTOGRAFII

1965 La Marghita împreună cu prietena mea Tereza Tegzeș

Părinții mei împreună cu fratele meu Sterghios și sora mea Rina
(poză făcută probabil în 1953 în timp ce eu și Eleni eram în România)

Am scris cum se găsește
dând fotograf. la mine, cred
că ești în București, să te
adresezi comunității noastre
bunice de sc. El. mentara
de la Tulgheș. (2)

Pruta la Marea.

Copiii greci din școala elementară de la colonia din Tulgheș

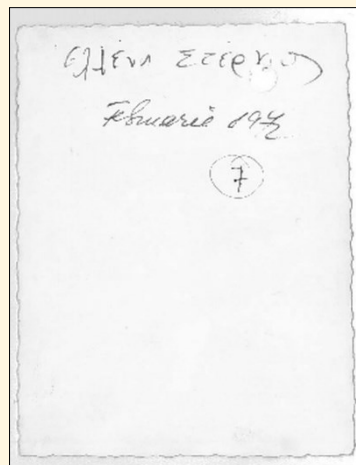

Elevele grecoiace de la liceu, în Oradea. Glicheria e a cincea din stânga pe rândul de sus

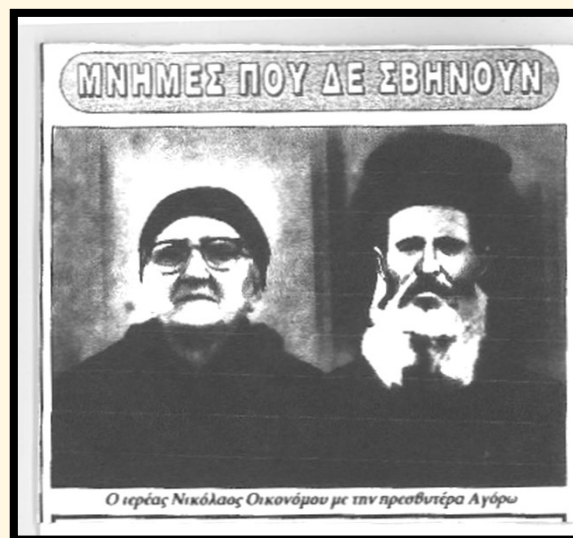

Δαρσβήνι βίην μοῦ
αγαπητέμας κορί
και αδελφίμα Γίκα
Για να μὸς
Ευραβταλ (9)

Rina, Sterghios și mama

Eleni și Sterghios în 1972

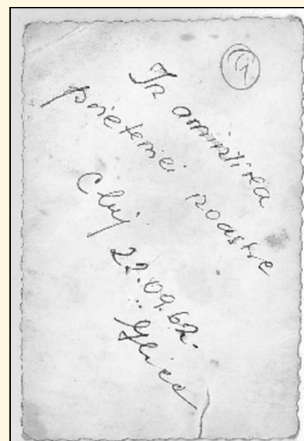
Bunicii mei din partea mamei:
preotul Nicolaos și preoteasa Agoro

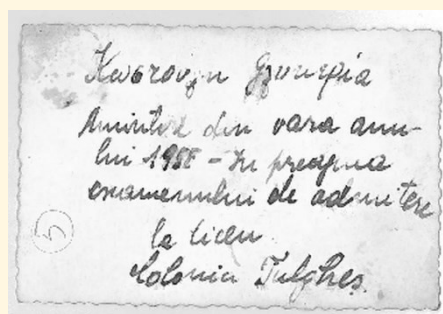
Eleni împreună cu părinții în 1972

GLICHERIA KOSTULI-OROS

CE MI S-A LUAT DIN VIAȚĂ

Glicheria în 1972

1955 la Tulgheș înainte de examenul de admitere la liceu. Glicheria este prima din stânga pe rândul de jos.

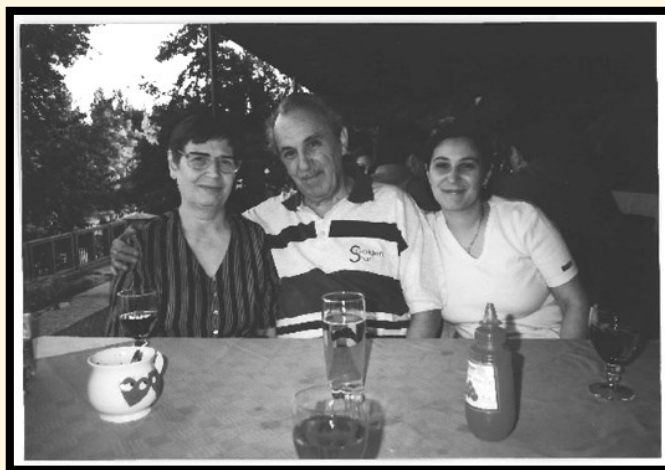
Ave

1984, la 25 ani de la absolvire.
Ana Blandiana este a doua din stânga
pe rândul de sus, iar Glicheria este a patra din stânga pe rândul de sus.

Iunie 2001 – Livia, Glicheria, Liviu și Beba

Iunie 2001 – Glicheria, Liviu și Livia

Iunie 2001 – Glicheria și Eleni

Poza de absolvire a liceului